

PATRIOCI ŻOŁNIERZE ŻYDZI

KATALOG
WYSTAWY

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

PATR||OCI
ŻOŁNIERZE
ŻYDZ||

**KATALOG
WYSTAWY**

PATR||OTS
SOLDIERS
JEW||S

**EXHIBITION
CATALOG**

WARSZAWA 2022

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Walka o wolność zawsze była i pozostaje przestaniem uniwersalnym. „Ludzie wolni są braćmi” – to mocno wdrukowane w polską drogę do niepodległości motto Legionów Polskich we Włoszech. Jednoznacznie miało wykraczać poza podziały stanowe, majątkowe a także religijne i narodowe.

Nie bez powodu nieustępliwa polska walka o wolność w dobie rozbiorów, nasza walka o prawa obywatelskie i narodowe, była inspiracją dla wielu innych ludów Europy. Była też ważnym punktem odniesienia powracającym w dyskusjach rodzinnych i środowiskowych we wszystkich regionach zniewolonej Rzeczypospolitej. Nie tylko wśród Polaków, ale także w gronie ich współbraci, żyjących w tych samych miejscowościach i miastach, niejednokrotnie miała przemożny wpływ na podejmowane

The fight for freedom has always been and still remains a universal message. “All free men are brothers,” the motto of the Polish Legions in Italy, is a slogan that invariably accompanied Poland on its road to independence. It was to unequivocally transcend class, material as well as religious and national divisions.

It is not without reason that Poland’s tenacious fight for freedom in the era of partitions, our struggle for civil and national rights, was an inspiration to many other peoples of Europe. It was also an important point of reference recurring in family and community discussions in all regions of the captive Polish Republic. Not only among Poles but also among their fellow brothers, living in the same towns and cities, it often had an overwhelming influence on the decisions made

decyzje i realizowane działania. Dotyczyło to także żydowskich mieszkańców wszystkich zaborów. Tych, spośród nich, którzy czuli się ideowymi spadkobiercami Berka Joselewicza i mickiewiczowskiego Jankiela.

Hasło czynnej walki o niepodległą Polskę budowało mentalność, w której wielu Żydów, a także Polaków mających żydowskie korzenie, czuło się dziećmi jednej polskiej Ojczyzny. I oni w dniach powstań i wojennych konfliktów stawali we wspólnym szeregu z tysiącami innych Polaków, by wbrew zaborczym imperializmom podjąć bój o miejsce Polski na mapie Europy.

Stąd również w czasie pierwszej wojny światowej wielu Żydów i Polaków o żydowskich korzeniach znalazło się w Legionach Polskich, w Polskiej Organizacji Wojskowej,

and actions implemented. This also applied to Jewish residents of all partitions. Those, among them, who considered themselves the ideological heirs of Berek Joselewicz and Mickiewicz’s Jankiel.

The slogan of actively fighting for an independent Poland built a mentality in which many Jews, as well as Poles with Jewish roots, felt they were children of the sole Polish homeland. And in the days of uprisings and war conflicts, they stood arm-in-arm with thousands of other Poles to take up the fight for Poland’s place on the map of Europe in defiance of partitioning imperialism.

Hence, also during World War I, many Jews and Poles with Jewish roots found themselves in the Polish Legions, the Polish Military Organisation, the Polish Army in France,

w Armii Polskiej we Francji, w Korpusach Polskich i innych strukturach cywilnych i wojskowych. Jedni pozostawali przy wierze i obyczajach przodków, walcząc ramie w ramie z Polakami o wspólne ideały, inni całkowicie utożsamiali się z narodem polskim, stając się dla tysięcy współbraci wzorem miłości Ojczyzny i poświęcenia w walce o wolność.

Niektórzy ginęli na frontach. Inni szczęśliwie trwali przy polskich sztandarach. Podążając szlakiem odwagi i męstwa zdobywali oficerskie stopnie i najwyższe polskie ordery. Razem z innymi przeżywali radosne chwile triumfu nad pokonanymi wrogami. Wspólnie też znosili gorzkie chwile w dziejowych zakrętach walki o niepodległość i granice. Stawali także ponownie do boju w obronie już odbudowanej państwowości, zagrożonej

the Polish Corps and other civilian as well as military structures. Some remained firm to the faith and customs of their ancestors, fighting shoulder to shoulder with the Poles for common ideals, while others completely identified with the Polish nation, becoming role models for thousands of fellow Poles with regard to the love of the homeland and sacrifice in the fight for freedom.

Some died on the front. Those who were lucky to survive continued to fight for Poland. Following the trail of courage and valour, they earned officer ranks and the highest Polish orders. Together, they experienced joyful moments of triumph over defeated enemies. Together they also endured bitter moments in the historical twists and turns of the struggle for independence and borders. They also went

bolszewickim najazdem, by w końcu zaznać wspólnie chwaty zwycięstwa i dumy z obronionej suwerenności Rzeczypospolitej.

łączył ich – ponad różnicami – wizerunek srebrnego Orła. Zawsze z dumą noszonego na nakryciach głowy.

Wielu z nich ponownie stanęło do walki w obronie Polski w 1939 roku. W czasie II wojny światowej byli mordowani przez niemieckich i sowieckich okupantów – i za wierność Polsce, i w oparciu o wcielaną w życie zbrodniczą ideologię totalitaryzmu.

Spośród długiej listy bohaterów naszej wspólnej walki o niepodległość chcemy przypomnieć wybrane postaci. Wolna Polska pamięta o swych bohaterach.

dr Karol Nawrocki
Prezes Instytutu Pamięci Narodowej

to battle again in defence of the already rebuilt statehood, threatened by the Bolshevik invasion, to finally enjoy the glory of victory and take pride in defending the sovereignty of the Polish Republic.

Despite differences, they were united by the image of the silver Eagle, which they always proudly wore on their headgear.

Many of them fought to defend Poland once again in 1939. During World War II, they were murdered by the German and Soviet occupiers – both for their loyalty to Poland and under the implemented criminal ideology of totalitarianism.

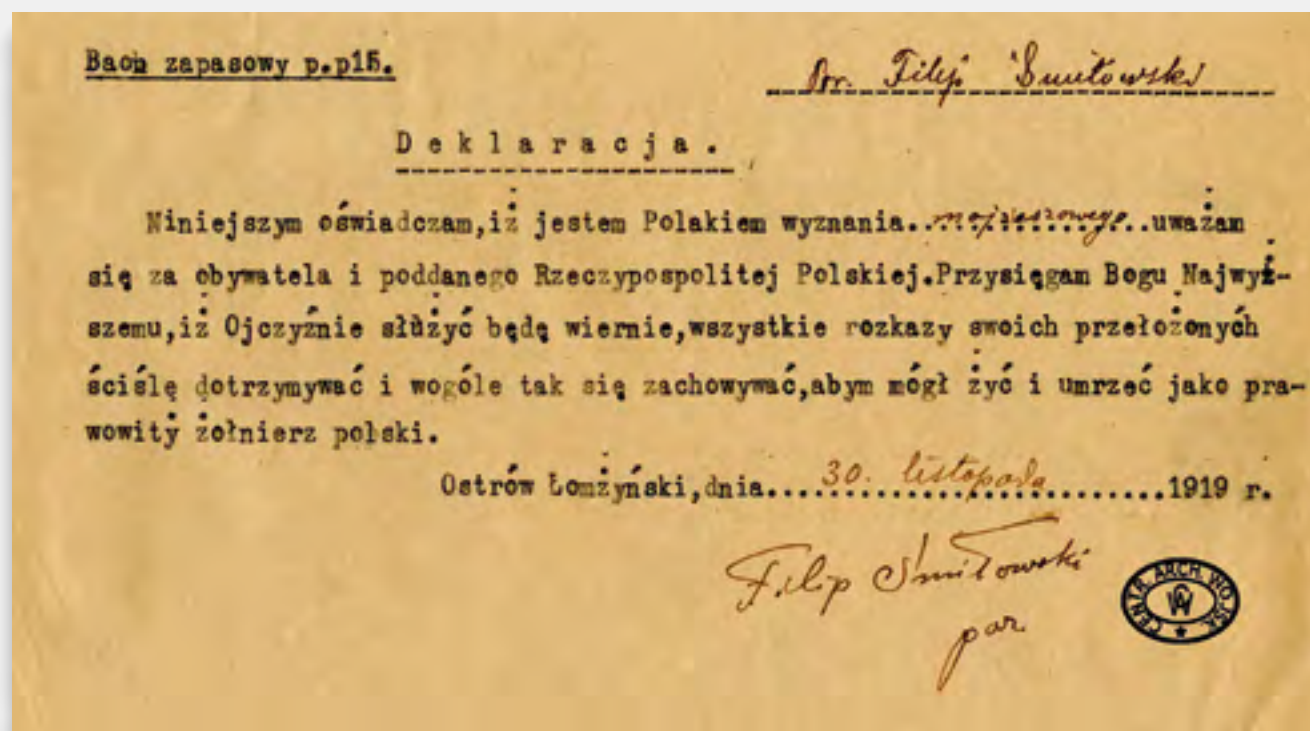
Among the long list of heroes of our common struggle for independence, we would like to recall selected figures. Free Poland remembers its heroes.

Kapitan Filip Śmitowski

oficer Legionów Polskich, w których walczył o niepodległość, w pamiętnym listopadzie 1918 r. rozbrajał Niemców, a podczas wojny z bolszewikami na własną prośbę skierowany na front, odznaczył się męstwem, które dało mu order Virtuti Militari. Poległ, kiedy rozpoczynała się ofensywa Armii Czerwonej, mająca na celu zniszczenie Polski. Wiele lat później rodzina Filipa zwróciła się z osobistą prośbą o pomoc do Józefa Piłsudskiego. Stary Marszałek, a było to pięć miesięcy przed jego śmiercią, nakazał interwencję. Musiał pamiętać, co ten Żyd z Łodzi, legionista I Brygady i oficer Wojska Polskiego zrobił dla sprawy polskiej i jaką cenę zapłacił za swoje poświęcenie.

Captain Filip Śmitowski, an officer in the Polish Legions where he fought for independence, was the one who, in the memorable November of 1918, disarmed the Germans and during the war with the Bolsheviks was sent to the front at his own request; his bravery earned him the Order of Virtuti Militari. He died at the beginning of the Red Army offensive aimed at destroying Poland. Many years later, Filip's family made a personal request for assistance to Józef Piłsudski. Five months before his death, the old Marshal ordered an intervention. He must have remembered what this Jew from Łódź, 1st Brigade legionnaire, and Polish Army officer had done for the Polish cause and what price he had paid for his sacrifice.

Żydzi – bohaterowie zmagañ o niepodległość i granice odrodzonej Rzeczypospolitej 1914–1921

Żydzi polscy uczestniczyli w zmaganiach o niepodległość i granice Polski. Byli obecni w środowisku irredenty przed wybuchem I wojny światowej. Walczyli w Legionach Polskich i ginęli w walce. Należeli do konspiracyjnej Polskiej Organizacji Wojskowej. Służyli w oddziale Bajończyków na froncie zachodnim, a później wstępowali do Błękitnej Armii gen. Józefa Hallera i do polskich formacji powstałych na obszarze Rosji po upadku caratu. W listopadzie 1918 r. w jednym szeregu z Orłętami walczyli o Lwów. Kiedy wkrótce z niewoli powstało państwo polskie, masowo zgłaszali się do Wojska Polskiego. Brali udział w zmaganiach o granice Rzeczypospolitej – najpierw w obronie Lwowa i w wojnie polsko-ukraińskiej. Później bronili swojej Ojczyzny przed najazdem Rosji bolszewickiej, grożącym unicestwieniem jej

niepodległego bytu, i bili się w III powstaniu śląskim. Ich poświęcenie zostało docenione licznymi, najwyższymi polskimi odznaczeniami przyznawanymi za odwagę w boju. Ten czyn niepodległościowy, parafrazując słowa Józefa Czapskiego, *wiązać będzie Polaków i Żydów, których połączyły wieki na wspólnej ziemi przeżyte*.

Dwadzieścia lat później, we wrześniu 1939 r., ci Żydzi – polscy bohaterowie – walczyli w obronie Polski przed Niemcami i Związkiem Sowieckim, potem byli mordowani przez obu okupantów. Pod okupacją niemiecką zabijano ich wraz z rodzinami w egzekucjach i obozach zagłady, pod okupacją sowiecką – w Katyniu i w innych, nieznanym czasem do dziś miejscach kaźni, a rodziny deportowano często na Wschód. Poznaj losy niektórych spośród nich.

Jews – heroes of the struggles for the independence and borders of the reborn Republic of Poland 1914–1921

Polish Jews participated in the struggle for Poland's independence and borders. They were present in the irredentist community before the outbreak of the First World War. They fought in the Polish Legions and died fighting. They belonged to the underground Polish Military Organisation. They served in the Bayonne Legion on the Western Front and later joined the Blue Army of General Józef Haller and Polish formations formed in Russia after the fall of the Tsarist regime. In November 1918, they fought for Lvov hand in hand with the Eaglets. When the Polish state soon emerged from captivity, they enlisted en masse in the Polish Army. They took part in the struggle for the borders of the Republic of Poland – first in the defence of Lvov and in the Polish-Ukrainian War. Later, they defended their Fatherland against the invasion of Bol-

shevik Russia, which threatened to vanquish its independent existence, and fought in the Third Silesian Uprising. Their dedication has been recognised with many of the highest Polish military combat decorations awarded for courage in battle. This act of independence, to paraphrase the words of Józef Czapski, 'will bind Poles and Jews who have been united by centuries of co-existence on the shared land'.

Twenty years later, in September 1939, those Jews – Polish heroes – fought to defend Poland against Germany and the Soviet Union to be later murdered by both occupiers. Under German occupation, they were killed, together with their families, in executions and extermination camps. Under Soviet occupation, in Katyn and in other, sometimes still unknown, execution sites, their families were often deported to the East. Learn the stories of some of them.

Adolf Brauner, żołnierz II Brygady Legionów Polskich z towarzyszącymi w broni

Adolf Brauner, soldier of the 2nd Brigade of the Polish Legions with his comrades in arms

Major Oskar Andrzej Berenson, legionista, wśród oficerów 1. Pułku Strzelców Konnych

Major Oskar Andrzej Berenson, legionnaire, among the officers of the 1st Regiment of Mounted Riflemen

Józef Piłsudski, gen. Bernard Mond i inni wyżsi oficerowie Wojska Polskiego podczas uroczystości z okazji rocznicy zwycięstwa pod Wiedniem w 1683 r.

Józef Piłsudski, General Bernard Mond and other officers of the Polish Army during the celebration of the anniversary of the victory at Vienna in 1683

PATRIOCI ŻOŁNIERZE ŻYDZI

**NADZWYCZAJNA
ODWAGA ZNANA
BYŁA WSZYSTKIM
1914–1918**

W szeregach Legionów ku Niepodległej

Extraordinary courage
was known to all

*In the ranks of the Legions
towards Independent Poland*

Jan Ruff

Walka o polską szkołę w zaborze rosyjskim okazała się dla wielu Żydów dobrym przygotowaniem do zbrojnego uczestnictwa w zmaganiach o niepodległość. Jan Ruff miał 10 lat, kiedy jako uczeń gimnazjum w Częstochowie wziął udział w strajku szkolnym, sprzeciwiając się rusyfikacji oświaty i domagając przywrócenia nauczania w języku polskim. Kiedy miał lat 20, został ciężko ranny w bitwie z wojskami rosyjskimi pod Konarami. Był wówczas legionistą 5. Pułku Piechoty „Zuchowaci” I Brygady Józefa Piłsudskiego, bijącej się o oswobodzenie Polski spod władzy rosyjskiej.

For many Jews, the fight for Polish schools under Russian occupation proved to be good preparation for armed participation in the struggle for independence. Jan Ruff was 10 years old when, as a secondary school student in Częstochowa, he took part in a school strike, opposing the Russification of education and calling for the restoration of teaching in Polish. When he was 20, he was severely wounded in a battle with Russian troops near Konary. At the time, he was a legionnaire of the 5th Infantry Regiment ‘Zuchowaci’ of the 1st Brigade commanded by Józef Piłsudski, fighting for the liberation of Poland from Russian rule.

Rok 1915, luty. Zdarzyło się, że z plutonem, w dwa paski czerwone kaprala zdobiące kołnierzyk, miałem wartę przed kwaterą Komendanta. [...] Pamiętam, wyszedł w burce z izby nasz Komendant: czy słysząc obywatelu jakieś strzały? – Obywatelu Komendancie, melduję, posłusznie – cicho. „Czuwajcie, natychmiast meldować”. Ale nie meldowałem. Przez długą noc zimową świeciła się lampka w kwaterze Komendanta. Co kilkanaście minut przystawał na ganku i czuwał z szarym, strzeleckim plutonem... [...] Po schodach zaskrzypiały kroki. Zerwaliśmy się na baczność. Serca dziwnie przymarły i ucichły. Trochę przychylony, w siwym mundurze bez żadnych odznak i akselbantów wszedł Komendant. Tylko spod gęstwy zjezonych brwi tagodnie patrzyły siwe oczy... Podał rękę – mocno i twardo, usiadł i miejsca zając prosił.

1915, February. *It happened that with the platoon, with two red corporal stripes adorning my collar, I had guard duty in front of the Commander's quarters. [...] I remember, he came out of the chamber in a raincoat, our Commander: 'Citizen, do you hear any shots?' 'Citizen Commander, I obediently report – it's quiet.' 'Be vigilant, report immediately.' But I did not report. Through the long winter's night, the light in Commander's quarters stayed on. Every dozen minutes or so he would stop on the porch and watch with the riflemen platoon.... [...] Footsteps squeaked on the stairs. We snapped to attention. Hearts strangely froze and became quiet. Slightly hunched, wearing a grey uniform without any badges or aiguillettes, the Commander entered. Only from under a thicket of ruffled eyebrows did grey eyes gently gaze... He shook our hands – strongly and firmly, sat down and asked us to take a seat.*

Było ich – Żydów – w Legionach przeszło 650. Pochodzili przede wszystkim ze środowisk tradycyjnie żydowskich, rzadziej z zasympilowanych. Akces do Legionów dowodził, że Polskę uważali za swoją Ojczyznę i że bycie patriotą w tym kraju wielu narodowości i wyznań nie musi oznaczać wyrzeczenia się religii i kultury żydowskiej.

There were more than 650 of them – Jews – in the Legions. They came primarily from traditionally Jewish communities, less frequently from assimilated ones. By joining the Legions, they proved that they considered Poland their Fatherland and that being a patriot in this country of many nationalities and faiths does not necessarily mean renouncing the Jewish religion and culture.

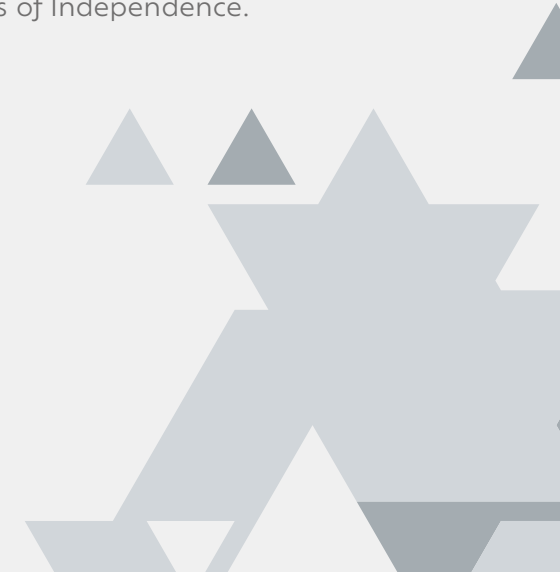

Żydzi – legioniści I Brygady, od lewej: Leopold Gottlieb, Izydor Oberhard, Ignacy Schrage, Emanuel Buxbaum
 Jews – legionnaires of the 1st Brigade: From the left: Leopold Gottlieb, Izydor Oberhard, Ignacy Schrage, Emanuel Buxbaum

Izaak Jungerman

blacharz z Będzina, kapral I Brygady Legionów. *Jako kapral sanitarny i dowódca patrolu sanitarnego we wszystkich bitwach z narażeniem własnego życia opatrywał rannych. W bitwie pod Wielkim Miedwieżem przez cały czas pełnił służbę podoficera sanitarnego na linii, opatrując rannych bez najmniejszego odpoczynku. Zginął w wojnie z bolszewikami w wieku 23 lat. Pośmiertnie odznaczono go za męstwo orderem Virtuti Militari i Krzyżem Niepodległości.*

A tinsmith from Będzin, corporal of the 1st Brigade of the Legions. *As a sanitary corporal and commander of a sanitary patrol in all battles, he dressed the wounded risking his own life. At the Battle of Wielki Miedwież, he was at all times on duty as a non-commissioned sanitary officer on the line, dressing the wounded without the slightest rest. He died in the war against the Bolsheviks at the age of 23. He was posthumously decorated for courage with the Order of Virtuti Militari and the Cross of Independence.*

▼ Józef Blauer

„Kratowicz”

z Buska, student Szkoły Politechnicznej we Lwowie, porucznik I Brygady Legionów. *Subordynacyjny i karny, nie uchylał się od żadnego rozkazu i polecenia. W służbie poważny, poza nią towarzyski i koleżeński, prawdziwy żołnierz, nad życie kochał swych żołnierzy [...]. Jego wybitne zdolności wojskowe, nadzwyczajna odwaga i precyzyjne wykonanie każdego rozkazu znane były wszystkim.*

From Busk, a student at the Polytechnical School in Lvov, lieutenant of the 1st Brigade of the Legions. *Subordinate and disciplined, he did not evade any order or command. Serious on duty, sociable and friendly off duty, a true soldier, he loved his soldiers more than life itself [...]. His outstanding military skills, extraordinary courage and precise execution of every order were known to all.*

Wnoszą z ciężką raną głowy komendanta czwartej kompanii V batalionu Blauera Józefa („Kratowicza”), raną tak ciężką, że ratunek był niemożliwy. Poległ w bitwie pod Kukłami na Wołyniu. Miał 20 lat. Pośmiertnie odznaczony orderem Virtuti Militari i Krzyżem Niepodległości.

They brought in the commander of the 4th company of the 5th Battalion, Blauer Józef (“Kratowicz”), with a severe head wound, so severe that rescue was impossible. He was killed at the Battle of Kukly in Volhynia. He was 20 years old. Posthumously decorated with the Order of Virtuti Militari and the Cross of Independence.

Zygmunt Blauer „Chetmski”

brat Józefa, student Uniwersytetu Jagiellońskiego. Mimo ciężkiej rany odniesionej podczas walk w Legionach, z powodu której nigdy nie odzyskał pełni zdrowia i która stała się przyczyną jego przedwczesnej śmierci w wieku 30 lat, wziął udział w obronie Lwowa i w wojnie z bolszewikami. Był *bardzo dobrym i pracowitym oficerem, sumiennym, zrównoważonym, zawsze stojącym na wysokości swego zadania.*

Józef’s brother, a student at the Jagiellonian University. Despite a serious wound inflicted while fighting in the Legions, due to which he has never fully recovered and which was the cause of his premature death at the age of 30, he took part in the defence of Lvov and in the war against the Bolsheviks. He was a *very good and hardworking officer, conscientious, steady, who always stepped up to the plate.*

Bracia Blauer należeli do tych młodych Żydów, którzy z polskim ruchem niepodległościowym związali się jeszcze przed I wojną światową. Obaj byli członkami organizacji niepodległościowej „Zarzewie” w gimnazjum w Samborze. W Związku Walki Czynnej działał z kolei warszawiak Bronisław Mansperl. Wraz z Józefem Blauerem uczestniczył w specjalnym kursie w Stróżu, gdzie przyszli wybitni oficerowie Legionów i Wojska Polskiego uczyli się pod kierunkiem Józefa Piłsudskiego rzemiosła wojskowego.

Koło Organizacji Młodzieży Niepodległościowej (zarzewiackiej) w Samborze, 1910/1911 r.

Circle of the Independence Youth Organization (from Zarzewia) in Sambor, 1910/1911

The Blauer brothers were among those young Jews who were involved in the Polish independence movement even before the First World War. They both were members of the independence organisation ‘Zarzewie’ established in the secondary school in Sambor. On the other hand, Bronisław Mansperl from Warsaw was active in the Union of Active Struggle. Together with Józef Blauer, he took part in a special course in Stróża, where future outstanding officers of the Legions and the Polish Army learned the military craft under the guidance of Józef Piłsudski.

Bronisław Mansperl „Chaber”

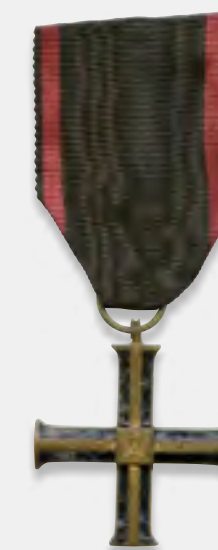
wybitny oficer I Brygady Legionów, poległ tego samego dnia co Józef Blauer. Miał 24 lata. *Nad jego mogiłą odczytano list matki, który kończył się słowami: Jeżeli nie możesz przyjechać i jesteś potrzebny dla sprawy, to pozostań wśród swoich żołnierzy.* Pośmiertnie odznaczony orderem Virtuti Militari i Krzyżem Niepodległości.

An outstanding officer of the 1st Brigade of the Legions; he died on the same day as Józef Blauer. He was 24 years old. *A letter from his mother was read over his grave, ending with the words: If you cannot come home and you are needed for the cause, then stay among your soldiers.* Posthumously decorated with the Order of Virtuti Militari and the Cross of Independence.

Dawid Moneta

Uczeń z Będzina, kapral I Brygady Legionów: *Wkrótce Moskale się zerwali z ziemi i z pełnym już okrzykiem „urra” ruszyli na nas z najeżonymi bagnietami do szturm. Kilku z nas wyskakuje z okopów i ruszamy do kontrataku. Wtem zwracam się do obok stojącego żołnierza z pytaniem: „Kto to?” W odpowiedzi otrzymuję: kto, „iz desiaty roty”. W jednej chwili zrozumiałem sytuację i, nie straciwszy przytomności, odpowiedziałem: „da, da iz 10-oj roty”. Lecz Moskal nie zadowolił się moją odpowiedzią; podsunął się ku mnie bliżej, i, ujrawszy moją czapkę, ryknął: „dawaj rużjo!” i skierował do mnie swój „szyk”. Obejrzałem się, za mną stało jeszcze 2 Moskale. Oddałem więc spokojnie „wintowku”, za chwilę maszerowałem, otoczony 3 Moskalami. W jednej chwili przedstawiłem sobie całą moją przyszłość w niewoli moskiewskiej. Dziś będę z nimi maszerował, a może i jutro również, a później... ja, Królewski, przytem miałem przy mnie niektóre listy. Nie, tak być nie może. Podchodzimy do miejsca, gdzie rosta młoda sosienka, a ja w tył zwrot i... nura zygzakiem w las, a dalej przez bagna do swojej kompanji. Tak się skończyła niewola moskiewska. Dawid Moneta poległ kilka miesięcy później, latem 1916 r., pod Kostiuchnówką, w największej bitwie, jaką Legiony Polskie stoczyły z Rosjanami. Miał 21 lat. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Niepodległości.*

A student from Będzin, corporal of the 1st Brigade of the Legions: *Soon the Muscovites got off the ground and, now shouting ‘urra!’ in full force, rushed at us with bayonets upright, ready to storm. A few of us jump out of the trenches and we start to counterattack. Suddenly, I turn to the soldier standing next to me and ask: ‘Who is it?’. In response, I get: who, ‘iz desiaty roty?’. In an instant I understood the situation and, still on alert, replied: ‘da, da iz 10-oj roty?’. But the Muscovite was not satisfied with my answer; he moved closer towards me, and, seeing my cap, roared: ‘dawaj rużjo!’ and pointed his bayonet at me. I looked back, behind me stood 2 more Muscovites. So I calmly gave away my ‘wintowku’, next I was marching, surrounded by 3 Muscovites.*

In an instant, I pictured my entire future in Moscow captivity. I’ll be marching with them today, and maybe tomorrow as well, and then... I, a resident of the former Congress Kingdom, also had some letters with me. No, this cannot be. We approached a place where a young pine tree grew, and I took a backward turn and... dived into the forest, zigzagging through it and then through the marshes to my company. This is how my Moscow captivity ended. Dawid Moneta was killed a few months later, in the summer of 1916, at Kostiuchnówka, in the largest battle the Polish Legions fought against the Russians, at the age of 21. He was posthumously decorated with the Cross of Independence.

1065	Mojszowicz	Nikolaj	szereż	25.10.1915	Belgia - Gliniany
1545	Moneta	Dawid	szereż	16.11.1915	Dobrowa-gornia
2046	Moniuszko	Jacimowicz	szereż	16.11.1915	Belgia - Gliniany

6/6	1916	naucze.	21.8.1915.		Gliniany	16.11.1915
2/1	1914	abs. sch. rank.	25.1.1914.		Gliniany	16.11.1915
1/1	1914	szereż	4.8.1914.		Gliniany	16.11.1915

Zygmunt Rapaport

urzędnik z Lwowa, kapral II Brygady Legionów. Mimo choroby serca pozostał na własną prośbę w służbie frontowej. Uczestniczył w kampanii karpackiej. Odznaczył się męstwem pod Dobronowcami, osłaniając odwrót swojej kompanii w walce z kawalerią rosyjską. Poległ jesienią 1915 r. na Wołyniu, prowadząc do kontrataku pluton, którego dowództwo objął samorzutnie po śmierci dowódcy. Miał 20 lat. Pośmiertnie odznaczony orderem Virtuti Militari i Krzyżem Niepodległości.

An official from Lvov, corporal of the 2nd Brigade of the Legions. Despite his heart condition, he voluntarily remained in the frontline service and participated in the Carpathian campaign. He showed great bravery at Dobronowce, covering the retreat of his company in a battle against Russian cavalry. He died in the autumn of 1915 in Volhynia, leading the counterattack of a platoon, the command of which he took over spontaneously after the death of the commander. He was 20 years old. Posthumously decorated with the Order of Virtuti Militari and the Cross of Independence.

Edmund Szalit

adwokat z Krakowa, podporucznik II Brygady Legionów. *Głos wewnętrzny, daimonion mój, mówił mi nieustannie: Twoje miejsce tam, gdzie jest walka na śmierć i życie, tam masz i powinieneś służyć i nie opuszczać posterunku ani na chwilę [...]. Jeżeli Polacy nie powiedzą sobie: „lepiej nie żyć, niż żyć w niewoli?”, to Polski nigdy nie będzie! Ci, którzy tak mówią, są w Legionach.* Poległ w bitwie pod Bielgowem na Wołyniu. Miał 31 lat. Pośmiertnie odznaczony orderem Virtuti Militari i Krzyżem Niepodległości.

A lawyer from Cracow, a 2nd lieutenant in the 2nd Brigade of the Legions. *An inner voice, the daimonion of mine, told me constantly: you belong where there is a life and death struggle, there you must and should serve and not leave your post even for a moment [...]. If Poles do not say to themselves 'better not to live than to live in captivity', then Poland will never exist! Those who say so are in the Legions.* He died in the Battle of Bielgow in Volhynia. He was 31 years old. Posthumously decorated with the Order of Virtuti Militari and the Cross of Independence.

Po kryzysie przysięgowym oficerów I i III Brygady internowano w Benjaminowie, żołnierze zaś w Szczypiornie i w Łomży. Gdy ich zwolniono, niemal wszyscy wstąpili do tajnej Polskiej Organizacji Wojskowej, do której należało też wielu Żydów niestępujących wcześniej w Legionach. Natomiast większość żydowskich legionistów z II Brygady, podobnie jak ich polscy koledzy, złożyła przysięgę zobowiązującą do zachowania sojuszu z Niemcami i Austro-Węgrami. Niedługo pozostali jednak w tym przymierzu. Protestując przeciw oderwaniu Chełmszczyzny od ziem polskich, przeszli 16 II 1918 r. pod Rarańczę na rosyjską stronę frontu. Wielu dostało się do niewoli i zostało internowanych. Ci, którzy z płk. Józefem Hallerem zdotali się przebić, jako żołnierze II Korpusu Polskiego walczyli wkrótce z Niemcami pod Kaniowem.

After the Oath Crisis, officers of the 1st and 3rd Brigades were interned in Benjaminów, and soldiers in Szczypiorno and Łomża. When they were released, almost all of them joined the clandestine Polish Military Organisation, which also included many Jews who had not previously served in the Legions. In contrast, most of the Jewish legionnaires of the 2nd Brigade, like their Polish colleagues, took an oath pledging to maintain an alliance with

Żydzi – żołnierze Legionów Polskich w czasie modlitwy, obóz internowanych w Łomży

Jews – soldiers of the Polish Legions during prayers, internment camp in Łomża

Germany and Austria-Hungary. However, they did not remain in this alliance for long. Protesting against the detachment of the Chełm region from Polish lands, they crossed over to the Russian side of the front on 16 February 1918 at Rarańcza. Many were taken prisoner and interned. Those who managed to break through with Colonel Józef Haller, soon fought against the Germans at Kaniów as soldiers of the Polish II Corps in Russia.

Pod Rarańczę i Kaniowem byli m.in. Izrael Heller z Gdowa (Krakowskie), Salomon Weinreb z Krakowa, Getzel Apfelsüss z Sambora.

At Rarańcza and Kaniów fought, among others: Israel Heller from Gdów (Cracow Voivodeship), Salomon Weinreb from Cracow, Getzel Apfelsüss from Sambor.

**BRALI WYBITNY
UDZIAŁ W OBRONIE
MIASTA**

1918–1919

Obrona Lwowa i wojna polsko-ukraińska

Took a prominent part in
the defence of the city

*The Defence of Lwów and the
Polish-Ukrainian War*

Henryk Pollak

Podchorąży Henryk Pollak nie musiał uczestniczyć w ataku na lwowską Cytadelę 22 XI 1918 r. Dał już dość dowodów odwagi w czasie obrony Lwowa. Ale jako dowódca plutonu chciał być ze swoimi żołnierzami podczas ochotniczego wypadu. Natarcie załamano się w ogniu strzelców ukraińskich. Pollak dotarł samotnie pod jeden z bastionów i zaatakował go granatami ręcznymi. Otrzymał wtedy postrzał, ale mimo to biegł dalej, by znaleźć dogodniejszą pozycję do jeszcze jednego rzutu granatem. Kolejna celna kula przeszła mu kolano i dzielny żołnierz runął na ziemię, tracąc przytomność. Tego dnia do miasta dotarły oddziały ppłk. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza, a wojska ukraińskie opuściły Lwów. Nazajutrz zwłoki mężnego porucznika odnalazł jego brat Alfred. Ten rodzony brat, oficer WP, zmarł pod koniec wojny z bolszewikami. Braci Pollaków pochowano na cmentarzu żydowskim we Lwowie, w alei, gdzie spoczęli także inni obrońcy Ojczyzny. Dziś nie ma już śladu po tych grobach. Zostały zniszczone w czasie okupacji niemieckiej.

Cadet Henryk Pollak did not have to participate in the attack on the Lvov Citadel on 22 November 1918. He had already given enough evidence of his courage during the defence of Lvov, but as a platoon leader, he wanted to be with his soldiers during the volunteer sally. The advance collapsed under Ukrainian rifle fire. Pollak arrived alone at one of the bastions and attacked it with hand grenades. He was then shot but still kept going to find a more convenient position for one more grenade throw. Another accurate bullet pierced his knee and the brave soldier collapsed to the ground, losing consciousness. On that day, the troops of Lt Col Michał Tokarzewski-Karaszewicz arrived in the city, and Ukrainian troops left Lvov. The next day, the brave lieutenant's corpse was found by his brother, Alfred. This blood brother, an officer of the Polish Army, died at the end of the war against the Bolsheviks. The Pollak brothers were buried in the Jewish cemetery in Lvov, in the alley where other defenders of the Fatherland were also laid to rest. Today, there is no trace left of those graves. They were destroyed during the German occupation.

Alfred Pollak

W walkach o Lwów uczestniczyli także inni Żydzi. W szeregi polskie wstępowali zwykle natychmiast po opuszczeniu armii austriackiej. W niepodległej Polsce odznaczono ich Krzyżem Obrony Lwowa. Niektórych pośmiertnie.

Other Jews also participated in the battles for Lwów. They usually joined the Polish ranks immediately after leaving the Austrian army. In independent Poland, they were decorated with the Lwów Defence Cross. Some of them posthumously.

Tadeusz Wereszycki

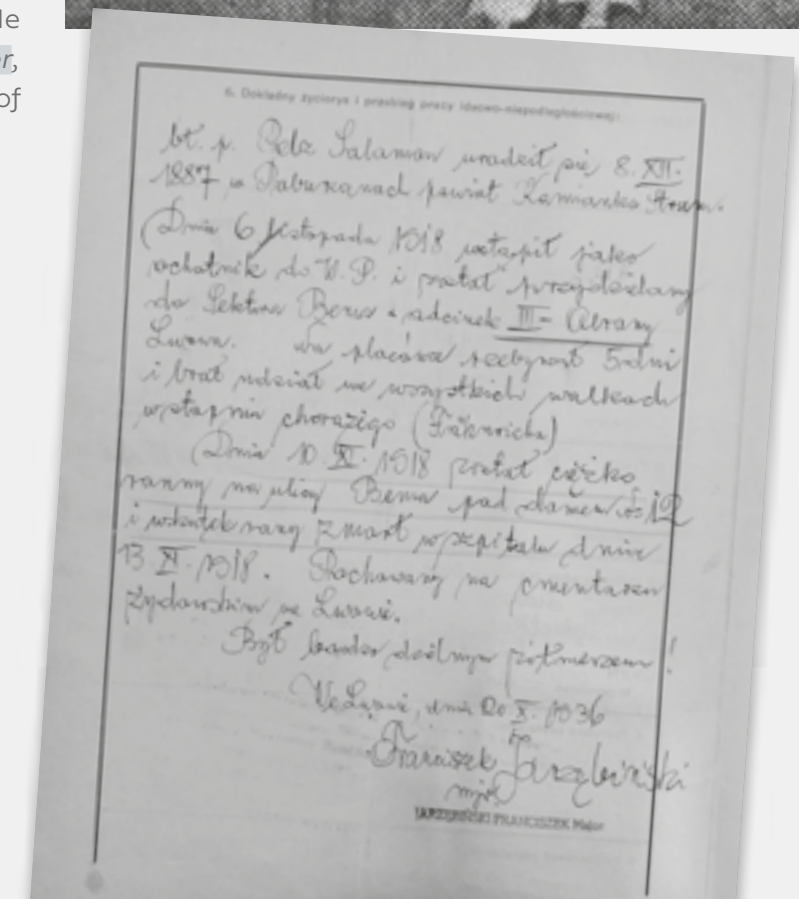
ze Lwowa, uczeń szkoły realnej, legionista, członek tzw. pierwszej załogi obrony miasta, liczącej 142 osoby, współtwórca jej artylerii. W przeddzień rozpoczęcia walk o Lwów uczestniczył w akcji przejścia broni i amunicji z magazynów austriackich w Rzęśnie Polskiej. Nieśmiały protest strażników przeciął twardo: *Nie ma Austrii, jest tylko Polska.*

From Lvov, a real school student, legionnaire, member of the so-called first city defence crew, with 142 people, and co-founder of its artillery. On the eve of the battle for Lvov, he took part in the seizure of weapons and ammunition from Austrian warehouses in Rzęsna Polska. He firmly cut off a timid protest from the guards: *There is no Austria, there is only Poland.*

Salomon Pelz

ze Lwowa, nauczyciel. 6 XI 1918 r. wstąpił ochotniczo do oddziału broniącego ulicy Józefa Bema i objął dowództwo jednego z oddziałów. Przez następne doby nie schodził z posterunku, dopóki 10 listopada nie został ciężko ranny. Zmarł kilka dni później. Miał 31 lat. *Był bardzo dzielnym żołnierzem*, napisano we wniosku o odznaczenie niepodległościowe – pośmiertnie.

From Lvov, a teacher. On 6 November 1918, he volunteered to join the unit defending Józefa Bema street and took command of one of the sections. He did not leave his post for the next few days until he was seriously injured on 10 November. He died a few days later. He was 31 years old. *He was a very brave soldier*, was stated in the application for the award of posthumous independence decoration.

Rudolf Kirschbaum

ze Lwowa, uczeń szkoły realnej. Walczył na odcinku Szkoła Konarskiego. W czasie pełnienia służby ciężko zachorował. Odeśłany do szpitala, zmarł na początku 1919 r. Miał 20 lat.

From Lvov, a real school student. He fought in the Konarski School section. He fell seriously ill while on duty. After being sent to hospital, he died in early 1919. He was 20 years old.

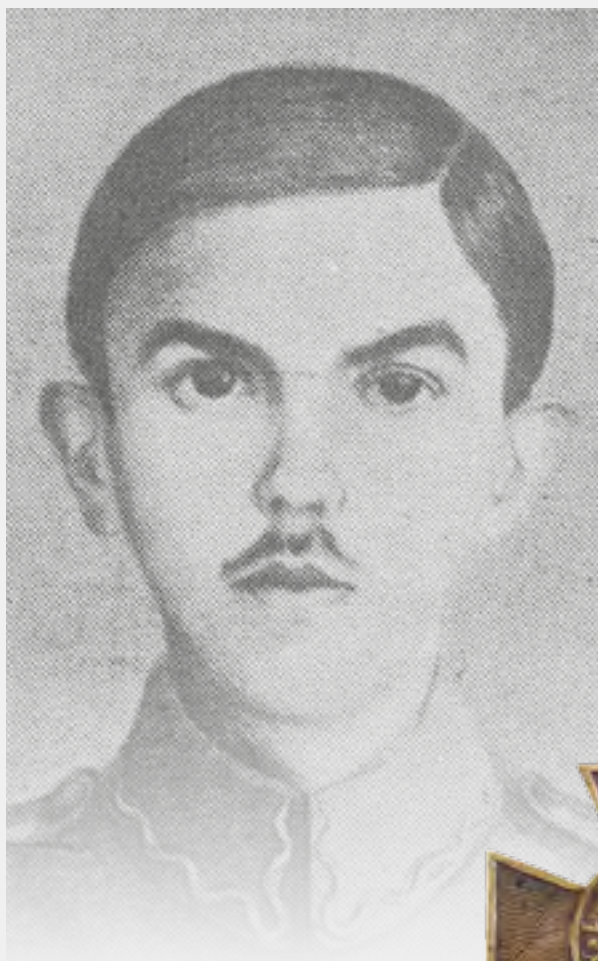
Adam Garfein

ze Lwowa, student prawa, działacz patriotycznych organizacji akademickich, podporucznik WP. Służył w Legii Oficerskiej, *dając niejednokrotnie dowody wielkiego męstwa i poświęcenia*. 30 XII 1918 r. w walkach na Persenkówce został śmiertelnie ranny w głowę. Zmarł tydzień później. Miał 26 lat. *Będąc już w agonii i na wpół nieprzytomny, powtarzał ustawicznie do otaczających go lekarzy: „Ratujcie Ojczyznę! Ojczyzna ginie!”*.

From Lvov, a student of law, activist of patriotic academic organisations, a 2nd lieutenant in the Polish Army. He served in the Officers' Legion, *repeatedly giving proof of his great courage and dedication*. On 30 December 1918, he was mortally wounded in the head during the fighting in Persenkówka. He died a week later. He was 26 years old. *Being already in agony and half unconscious, he kept repeating to the doctors around him: 'Save the Fatherland! The Fatherland is dying!'*.

Maksymilian Weinberg

ze Lwowa, absolwent szkoły realnej. W chwili rozpoczęcia walk o Lwów 1 XI 1918 r. zgłosił się ochotniczo i jako sekcyjny 1. Pułku Strzelców Lwowskich *brał wybitny udział w obronie miasta*. Kilkakrotnie odznaczył się męstwem, był ranny na odcinku Cytadela. Poległ w styczniu 1919 r. na Persenkówce.

From Lvov, a graduate of a real school. At the start of the struggles for Lvov on 1 November 1918, he volunteered and as section officer of the 1st Regiment of the Lvov Rifles, he took a prominent part in the defence of the city. He repeatedly distinguished himself by his bravery and was wounded in the Citadel section. He died in January 1919 in Persenkówka.

Nazwiska Garfeina i Weinberga znalazły się na Pomniku Obrońców Lwowa na Persenkówce, zdobionego napisem: „Życie za Polskę oddali”.

Garfein's and Weinberg's names were included on the Monument to the Defenders of Lvov in Persenkówka, decorated with the inscription: 'They gave their lives for Poland'.

Pomnik Obrońców Lwowa na Persenkówce

Monument to the Defenders of Lvov on Persenkówka

W obronie Lwowa i w późniejszych ciężkich walkach polsko-ukraińskich, w których Wojsko Polskie odniosło ostateczne zwycięstwo latem 1919 r., wzięło udział wielu Żydów. Trwali w szeregach mimo pogromu dokonanego na żydowskich mieszkańcach Lwowa 22–24 XI 1918 r., już po opuszczeniu miasta przez wojska ukraińskie.

Walki o Lwów rozpoczęły wojnę polsko-ukraińską o wschodnią część byłego zaboru austriackiego, a dawniej Rzeczypospolitej, obszaru zamieszkiwanego przez obie narodowości, także Żydów. To była ciężka wojna. Siły ukraińskie, chociaż ustąpiły ze Lwowa, na froncie wokół miasta przeważały nad słabszymi liczebnie wojskami polskimi, które z najwyższym trudem utrzymywały swoje pozycje, ponosząc nierzadko porażki. Wojsko Polskie dopiero powstawało i dla wsparcia tamtejszego frontu początkowo można było wysłać tylko doraźnie tworzone oddziały.

Many Jews took part in the defence of Lvov and in the subsequent heavy Polish-Ukrainian fighting, in which the Polish Army achieved its final victory in the summer of 1919. They persisted in the ranks despite the pogrom perpetrated against the Jewish residents of Lvov 22–24 XI 1918, after the Ukrainian army left the city.

The fighting for Lvov started the Polish-Ukrainian war for the eastern part of the former Austrian partition, and previously of the Commonwealth, an area inhabited by both nationalities, including Jews. It was a tough war. The Ukrainian forces, although they retreated from Lvov, prevailed over the outnumbered Polish troops on the front around the city; the latter struggled hard to maintain their positions, often failing. The Polish Army was just emerging and initially only ad hoc units could be sent to support that front.

Seweryn Buxbaum

Jednym z tych oddziałów dowodził por. Seweryn Buxbaum, w cywilu student prawa ze Lwowa. Uczestniczył w walkach pod Rawą Ruską i Sokalem. Mianowany komendantem ostony dworca w Lubyczy Królewskiej, udał się tam jedynie z plutonem wojska. 2 XII 1918 r., *otoczony przeważającymi siłami ukraińskimi w sile jednego batalionu, dostaje się po ciężkiej walce wręcz do niewoli ukraińskiej*. Wyrokiem ukraińskiego sądu polowego w Sokalu został rozstrzelany dwa dni później. Miał 22 lata.

One of these units was commanded by Lt Seweryn Buxbaum, a law student from Lvov in civilian life. He took part in the battles at Rawa Ruska and Sokal. After being appointed commander of the railway station guard in Lubycza Królewska, he went there with only a platoon of troops. On 2 December 1918, *surrounded by overwhelming Ukrainian forces the size of one battalion, he was taken prisoner by the Ukrainians after a hard hand-to-hand fight*. By the ruling of the Ukrainian drumhead court-martial in Sokal, he was executed by a firing squad two days later. He was 22 years old.

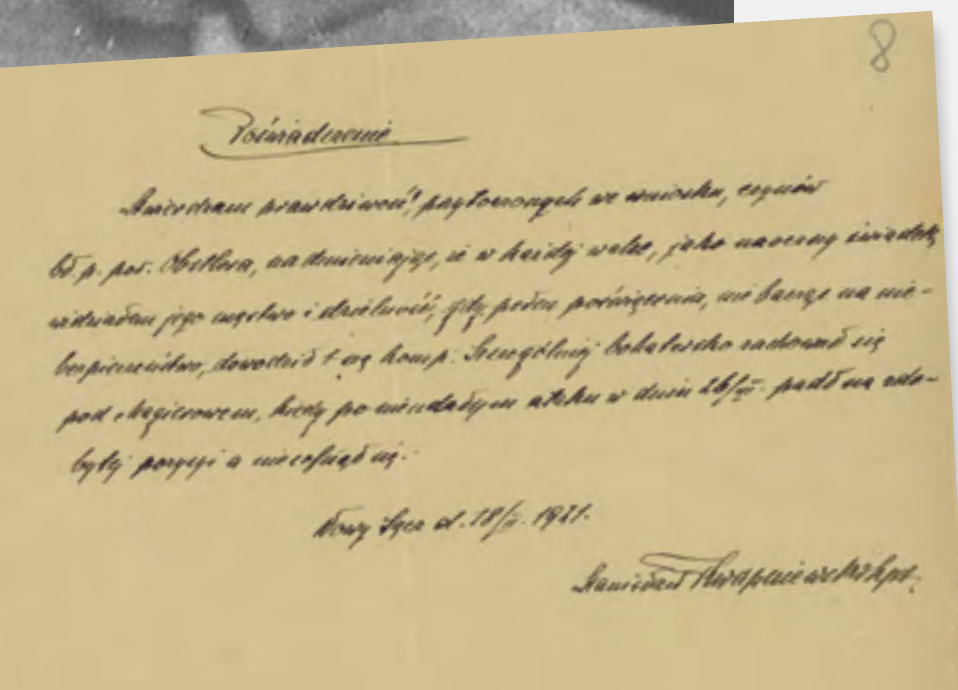

Beniamin Obstler

z Niepołomic, absolwent III Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie, porucznik WP, dowódca kompanii w 1. Pułku Strzelców Podhalańskich. Odznaczył się bohaterstwem w walkach na przedmieściach Betza: *z własnej inicjatywy porywa kompanię do kontrataku. Pod silnym ogniem nieprzyjacielskiej artylerii i w walce ulicznej zdobywając dom za domem, nie tylko uchronił kawalerię od zupełnego wybicia, lecz także przyczynił się do wyparcia przeciwnika z miasta.* Poległ 26 III 1919 r. w ataku na pozycje ukraińskie podczas bitwy pod Magierowem. Miał 30 lat.

From Niepołomice, a graduate of the 3rd King Jan Sobieski Secondary School in Cracow, lieutenant in the Polish Army, company commander in the 1st Regiment of the Podhale Rifles. He distinguished himself by his heroism in the battles on the outskirts of Belz:

on his own initiative, he roused the company to counterattack. Under heavy enemy artillery fire and capturing house after house in street fighting, he not only saved the cavalry from being completely killed off but also contributed to driving the enemy out of the city. He died on 26 March 1919 in an attack on Ukrainian positions during the Battle of Magierów. He was 30 years old.

Karol Kernberg

z Żółkwi, legionista, uczestnik boju pod Rarańczą. 15 XI 1918 r. z kilkoma ochotnikami przedostał się do Lwowa i wziął udział w walkach na odcinku przy ulicy Bema. Uczestniczył też w dalszych zmaganiach polsko-ukraińskich.

From Żółkiew, a legionnaire, participant in the Battle of Rarańcza. On 15 November 1918, together with a few volunteers, he made his way to Lvov and took part in the fighting in the Bema street section. He also participated in further Polish-Ukrainian struggles.

Roman Feldstein

uczeń ze Lwowa, członek Polskiej Organizacji Wojskowej, plutonowy batalionu 19. Pułku Piechoty Odsieczy Lwowa. Dom jego rodziców przy ul. Herburtów 7 był ostoją patriotyzmu, jednym z ważnych punktów na mapie irredenty polskiej w zaborze austriackim. Roman bronił Lwowa od pierwszego dnia walk pod komendą starszego brata Tadeusza, oficera Legionów, kawalera Krzyża Virtuti Militari. Służył w sekcji karabinów maszynowych. Chory na nerwicę serca i nerki miał zostać odesłany do szpitala, lecz kiedy 19 IV 1919 r. jego oddział zaatakował Obroszyn, obsadzony przez Ukraińców, również on wziął udział w tym ataku. Poległ ugodzony kulą w serce. Pochowano go na Cmentarzu Obrońców Lwowa. Matka Helena, *której był on dzieckiem najukochańszym, nie mogła się uspokoić. Jedyne słowa, na które się zdobyła, były „trudno, tak go przecież wychowałam, aby Polskę kochał nade wszystko”*. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych i Krzyżem Obrony Lwowa. Jego poezje zostały zebrane przez matkę i opublikowane w tomiku *Pójdźcie za mną!* (Lwów 1919). Tadeusz, wspominając u schyłku swojego życia młodszego o siedem lat brata, zastanawiał się, *czy choć jeden egzemplarz [książki] ocalał z niemiecko-sowieckiego potopu. Ocalał i dziś jest nie tylko udostępniany w kilku polskich bibliotekach, lecz także na portalu Biblioteki Narodowej Polona.*

A student from Lvov, member of the Polish Military Organisation, master corporal of a battalion of the 19th Infantry Regiment of the Relief of Lvov. His parents' house at Herburtów 7 was a stronghold of patriotism,

one of the important points on the map of Polish irredentism in the Austrian partition. Roman defended Lvov from the first day of fighting under the command of his older brother Tadeusz, an officer in the Legions and a knight of the Virtuti Militari Cross. He served in the machine gun section. Suffering from cardioneurosis and kidney disease, he was going to be sent to hospital, but when on 19 April 1919 his unit attacked Obroszyn, manned by Ukrainians, he also took part in that attack. He died after being shot in the heart. He was buried in the Cemetery of the Defenders of Lvov. His mother Helena, *to whom he was the most beloved child, could not be comforted. The only words she could muster were ‘well, after all, that’s how I brought him up, to love Poland above all’*. Posthumously decorated with the Cross of Independence, Cross of Valour and Lvov Defence Cross. His poetry was collected by his mother and published in the book *Pójdźcie za mną!* [lit. transl.: Follow Me!] (Lvov 1919). Tadeusz, when he was reminiscing about his brother, who was seven years younger, at the end of his life wondered *if even one copy [of the book] survived the German-Soviet deluge*. It did survive and today is available not only in several Polish libraries but also on the Polona portal of the National Library.

Roman Lichtenbaum

z Warszawy, student Politechniki Warszawskiej, legionista, podporucznik 1. Pułku Artylerii Polowej, odznaczył się męstwem w boju pod Lubieniem Małym koło Lwowa, za co otrzymał Krzyż Walecznych.

From Warsaw, a student of the Warsaw University of Technology, legionnaire, a 2nd lieutenant in the 1st Regiment of Field Artillery, he distinguished himself by his bravery in the Battle of Lubień Mały near Lvov, for which he received the Cross of Valour.

Pinkus Kaczmarek

z Łodzi, podoficer 36. Pułku Piechoty Legii Akademickiej, ciężko ranny podczas natarcia pod Kujdanowem, zmarł 5 VII 1919 r. Miał 20 lat.

From Łódź, a non-commissioned officer of the 36th Infantry Regiment of the Academic Legion. Seriously wounded during the attack at Kujdanów, died on 5 July 1919. He was 20 years old.

Józef Piłsudski z oficerami Wojska Polskiego na froncie pod Lwowem. Pierwszy z lewej Bernard Mond, który za męstwo okazane w obronie miasta został później odznaczony Krzyżem Niepodległości z Mieczami

Józef Piłsudski with officers of the Polish Army on the front near Lvov. First from left Bernard Mond, who was later awarded the Independence Cross with Swords for his bravery in defending the city

**BARDZO DZIELNI
W BITWIE
Rok 1920**

Przeciw najazdowi Rosji sowieckiej

Very brave in battle

Against the invasion of Soviet Russia

Ignacy Schrage

ze Lwowa, legionista, oficer WP: *nie bacząc na gwałtowny ogień baterii n[ie]p[rzyjacie]la na odcinek toru dzielący obie pancerki, pobiegł w kierunku nadjeżdżającego „Paderewskiego” i ostrzegł go w porę o niebezpieczeństwie. Dzięki dzielnemu zachowaniu się ppor. Schrage pociąg pancerny „Paderewski” uniknął katastrofy. Poza tym wykazał ppor. Schrage przez cały okres czasowego przydziału do pociągu panc[ernego] „Mściciel” dużo inicjatywy, osobistej odwagi i przytomności umysłu w walkach: pod Grodnem 21 VII 1920 r., pod Białymstokiem 27 VII 1920 r., pod Łapami 30 VII 1920 r., Ostrołęką 4 VIII 1920 r. i Zamościem 30 VIII 1920 r.*

From Lvov, a legionnaire, an officer of the Polish Army: *disregarding the rapid fire of the enemy battery on the section of track separating the two armoured cars, he ran towards the approaching ‘Paderewski’ and warned it of the danger in time. Thanks to the brave behaviour of 2Lt Schrage, the armoured train ‘Paderewski’ avoided a disaster. Moreover, during the entire period of his temporary assignment to the ‘Mściciel’ armoured train, 2Lt Schrage showed a lot of initiative, personal courage and presence of mind in battles: at Grodno on 21 July 1920, at Białystok on 27 July 1920, at Łapy on 30 July 1920, at Ostrołęka on 4 August 1920 and at Zamość on 30 August 1920.*

Izydor Arje

z Trembowli, uczeń gimnazjum, od 1918 r. w WP, żołnierz 6. Pułku Piechoty. Poległ 18 VIII 1920 r. pod wsią Trzepowo w walce z nacierającymi na Płock oddziałami Armii Czerwonej. Miał 21 lat.

From Trembowla, a secondary school student, since 1918 in the Polish Army, soldier of the 6th Infantry Regiment. He died on 18 August 1920 near the village of Trzepowo in a battle against the Red Army units advancing on Płock. at the age of 21.

Zmagania o granice Rzeczypospolitej z Niemcami, Ukraińcami, Czechami i Litwinami dotyczyły części terytorium państwa polskiego, ale nie decydowały o jego bycie. Temu zaś z całą mocą zagroziła w 1920 r. Rosja sowiecka, która dążyła do podboju Polski, a następnie zamierzała kontynuować ofensywę na zachód Europy. Na drodze bolszewikom stanęło Wojsko Polskie. Służyło w nim również wielu Żydów.

The struggles for the borders of the Republic of Poland with Germans, Ukrainians, Czechs and Lithuanians concerned part of the territory of the Polish state but did not determine its existence. This, however, was forcefully threatened in 1920 by Soviet Russia which sought to conquer Poland, and then intended to continue its offensive into western Europe. Standing in the way of the Bolsheviks was the Polish Army. There were also many Jews in its ranks.

Bernard Mond

ze Stanisławowa, jeden z najdzielniejszych obrońców Lwowa w listopadzie 1918 r., wyróżnił się nie mniejszym męstwem w czasie ofensywy przeciw bolszewikom: *Na pierwszy rozkaz ataku nad rzeką Wkrą [...] [pułk] wyrzucił przeważające siły nieprzyjaciela bagnietem za rzekę [...]. Mjr Mond cały czas na linii w najsilniejszym ogniu nieprzyjacielskim zachęca swym przykładem żołnierzy i oficerów swego pułku do wytrwania, a następnie pościgu za cofającym się nieprzyjacielem.*

From Stanisławów, one of the bravest defenders of Lvov in November 1918, distinguished himself by no less courage during the offensive against the Bolsheviks: *On the first order to attack on the river Wkra [...] [the regiment] used bayonets to banish the overwhelming enemy forces beyond the river [...]. In the line of the strongest enemy fire, Maj. Mond continues to set an example and encourage the soldiers and officers of his regiment to persevere and then chase the retreating enemy.*

Seweryn Jeschiwe

ze Złoczowa, student medycyny, podporucznik WP. Odznaczył się bohaterstwem w czasie obrony Śląska Cieszyńskiego przed Czechami. *Stąły charakter, dobry dowódca plutonu kar[abinów] masz[ynowych], dobry organizator, dobry instruktor, bardzo dzielny w bitwie.* Podczas wojny z bolszewikami służył w 240. Ochotniczym Pułku Piechoty. 25 VIII 1920 r. zginął w walce lub został zabity po wzięciu do niewoli pod Laszkami Królewskimi na wschód od Lwowa. Miał 22 lata. Był jedynym synem Samuela i Salomei Jeschiwe.

From Złoczów, a student of medicine, a 2nd lieutenant in the Polish Army. He distinguished himself by his heroism during the defence of Cieszyn Silesia against the Czechs. *Steady character, a good leader of the machine gun platoon, good organiser, good instructor, very brave in battle.* During the war with the Bolsheviks, he served in the 240th Volunteer Infantry Regiment. On 25 August 1920, he died in battle or was killed after being taken prisoner at Laszki Królewskie, east of Lvov. He was 22 years old. He was the only son of Samuel and Salomea Jeschiwe.

Stanisław Mantel

z Przemyśla, podporucznik 1. Pułku Artylerii Polowej, był w odsieczy Lwowa, później bił się z bolszewikami: *W ofensywie na Białystok wykazał bardzo wiele odwagi, energii i zimnej krwi. Dnia 21 VIII 1920 r. koło wsi Turośń Kościelna, prowadząc pluton, został niespodziewanie zaatakowany przez uciekającą, jednakże dość liczną piechotę bolszewicką. Nie mając osłony piechoty, sam potrafił stawić opór nieprzyjacielowi. Trzeba zaznaczyć, iż niejednokrotnie można było podziwiać zachowanie się ppor. Mantla wobec grożących niebezpieczeństw.* Odznaczony Virtuti Militari i czterokrotnie Krzyżem Walecznych.

From Przemyśl, a 2nd lieutenant in the 1st Regiment of Field Artillery, he was in the relief of Lvov and later fought the Bolsheviks: *In the offensive on Białystok, he showed a great deal of courage, energy and level-headedness. On 21 August 1920, near the village of Turośń Kościelna, while leading a platoon, he was unexpectedly attacked by fleeing, yet quite numerous, Bolshevik infantry. With no infantry for cover, he was able to resist the enemy on his own. It is important to note that Lt Mantel's behaviour in the face of imminent danger could be admired on many occasions.* He was decorated with the Order of Virtuti Militari and four times with the Cross of Valour.

Adolf Schildhaus-Rappaport (Leib Eisig)

z Żabcz (pow. sokalski), student Uniwersyte- tu Jagiellońskiego, podporucznik 23. Pułku Piechoty. *Dobry charakter. Wypełnia swo- je obowiązki sumiennie i dokładnie.* Poległ 18 VI 1920 r. pod Jakubowem (pow. dziśński). Miał 27 lat. Był jednym z szesnastu oficerów 23. Pułku Piechoty, którzy zginęli w zmaganiach o granice Rzeczypospolitej (a wśród nich także pptk Leopold Lis-Kula).

From Żabcze (Sokal district), a student at the Jagiellonian University, a 2nd lieutenant in the 23rd Infantry Regiment. *Good character. He performed his duties diligently and accurately.* He died on 18 June 1920 near Jakubowo (Dzis- na district). He was 27 years old. He was one of sixteen officers of the 23rd Infantry Regiment who died in the struggle for the borders of the Republic of Poland (among them was also Lt Col Leopold Lis-Kula).

DO SZPASTERSTWA
23-go P. P.
L. dr. 49/11

Metryka śmierci i pogrzebu.

W archiwum metrykalnym _____ znajduje się w księ-
dze 29 pułku _____ Tom _____ karta _____ akt śmierci
w następującym brzmieniu.

Przebieg chOROBY	Rok, miesiąc i dzień, miejsce, powiat i kraj wypadku śmierci	Komp.	Stopień szkolenia	Imię i nazwisko	Miejscowość, powiat, kraj urodzenia	Rok urodzenia	Wzrost	Waga	Barwa włosów	Barwa oczu	Stan	Zawód
23 pułk p.p.	1920/06/18, pod Jakubowem, powiat Dziński, woj. Lubelski	23 pułk p.p.	podporucznik	Adolf Schildhaus (Rappaport)	Żabice, pow. Polak	1893	175	65	ciemnoniebieska	niebieska	czysty	podporucznik
Czy szepota.	Przyczyna śmierci	Miejsce i dzień pogrzebu	Imię i nazwisko kapłana	Liczba dłoniów czyznań	U W A G A							
~	kulę w pierś ~	na cmentarzu w Żabicy ~	protobudowa Ms. Wójcicki Ligowski kap. 23 p.p.	19								

Stwierdzam zgodność niniejszego aktu śmierci z księgami metrykalnymi Wojsk Polskich.

Kon. Wójcicki 14/11 1920 r.

Dr. Stanisław Liska
kap. 23 p.p.

Do Szpasterstwa 23-go Pułku Piechoty

Dr. Stanisław Liska
kap. 23 p.p.

Dr. Stanisław Liska
kap. 23 p.p.

Maksymilian Wildstein

z Tarnowa, porucznik 16. Pułku Piechoty. Według dowódcy pułku był *bardzo dobrym oficerem*, dowódca batalionu charakteryzował go w ten sposób: *Jako dowódca plutonu b. dobry, energiczny, sumienny w pełnieniu obowiązków*. Od kwietnia 1920 r. brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej, w bojach nad Berezyną. Poległ 18 VII 1920 r. w czasie walk odwrotowych.

From Tarnów, a lieutenant in the 16th Infantry Regiment. According to the regiment commander, he was *a very good officer*, the battalion commander characterised him in the following way: *As platoon commander v. good, energetic, diligent in the performance of his duties*. From April 1920, he took part in the Polish-Soviet War, in battles on the Berezina. He died on 18 July 1920 during the retreating battles.

Oswald Rohatiner

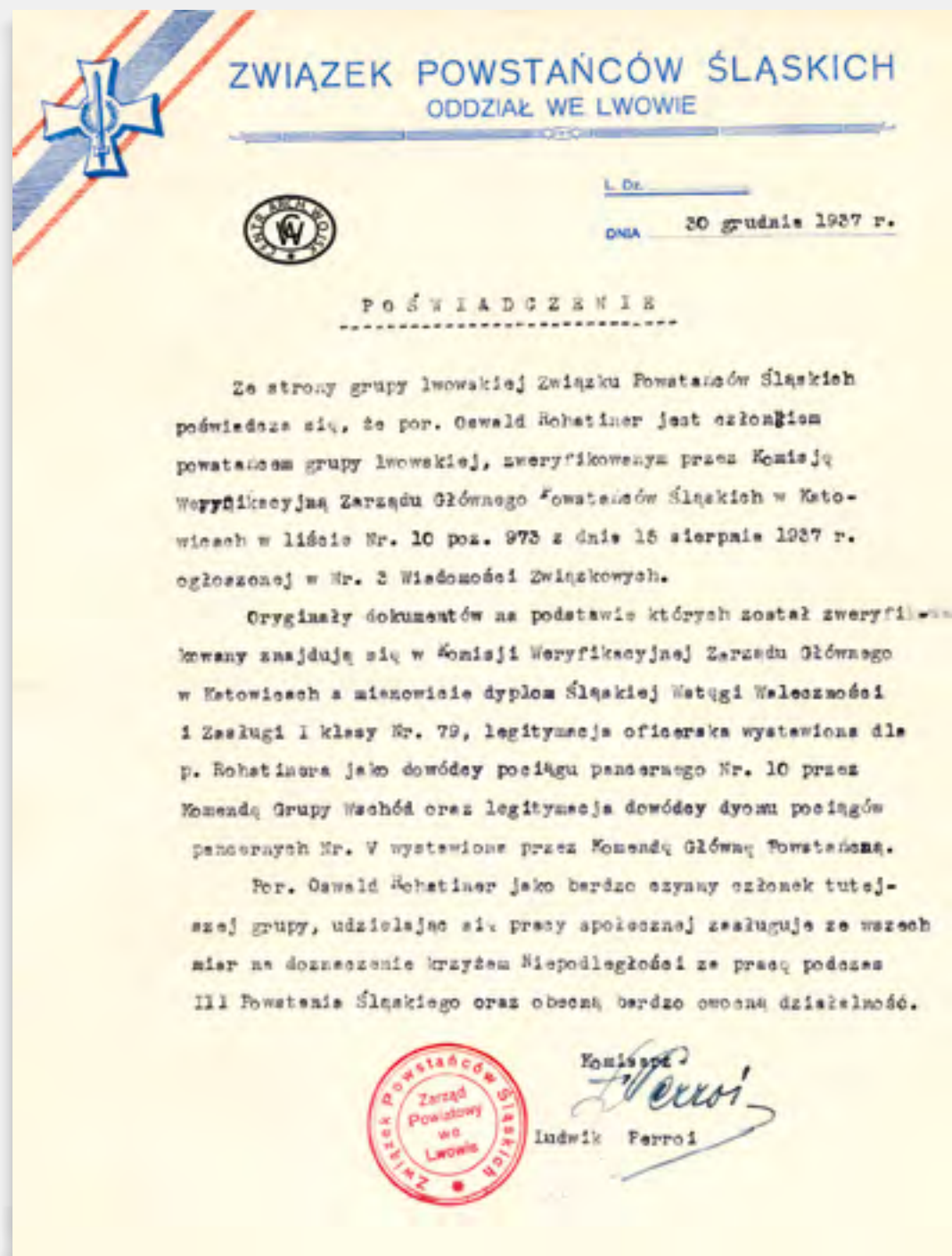
podporucznik WP, służył w pociągu pancernym „Kaniów”, wyróżnił się męstwem w boju pod Włocławkiem, za co odznaczono go *Virtuti Militari*: *Gdy bolszewicy nowymi siłami zaatakowali lewe skrzydło, które chwiać się począł, ppor. Rohatiner, zostając z małą garstką w okopach, dwoma kaemami odparł przeważającego nieprzyjaciela*. Po ponowieniu ataków przez bolszewików zebrał cofające się siły własne i pod huraganowym ogniem nieprzyjaciela poprowadził je do kontrataku i wyparł nieprzyjaciela z okopów. *Gdy konnica nieprzyjaciela uderzyła z tyłu, ppor. Rohatiner, wykazując sprawność bojową, rozpoczął akcję powolnego wycofywania się, zadał nieprzyjacielowi znaczne straty i zabierając rannych, wycofał się na lewy brzeg Wisły.*

A 2nd Lieutenant in the Polish Army, served in the armoured train ‘Kaniów’. He distinguished himself by his bravery in the Battle of Włocławek, for which he was decorated with the Order of Virtuti Militari: *When the Bolsheviks with new forces attacked the left wing, which began to falter, 2Lt Rohatiner stayed in the trenches with a small handful of soldiers and repelled the overwhelming enemy with two machine guns*. After the Bolsheviks resumed their attacks, he rallied his own retreating forces and, under a hurricane-like fire from the enemy, led the counterattack and drove the enemy out of the trenches. When the enemy cavalry struck from the rear, 2Lt Rohatiner, demonstrating his combat prowess, began a slow retreat, inflicted heavy losses on the enemy and, taking the wounded, withdrew to the left bank of the Vistula.

Po zakończeniu wojny z bolszewikami ppor. Rohatiner uczestniczył w III powstaniu śląskim. Był dowódcą pociągu pancernego nr 10 „Ludyga” 5. Dywizjonu Pociągów Pancernych, a następnie dowódcą tegoż dywizjonu.

After the end of the war with the Bolsheviks, Lt Rohatiner participated in the Third Silesian Uprising. He was the commander of armoured train No. 10 ‘Ludyga’ of the 5th Armoured Train Squadron and then the commander of this squadron.

Juliusz Dunaj

z Będzina, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, lekarz. Podczas wojny z bolszewikami podporucznik 11. Pułku Piechoty, uczestnik wszystkich bojów, *bardzo dobry i dbający o zdrowie żołnierzy lekarz pułkowy.*

From Będzin, a graduate of the Jagiellonian University and a doctor. During the war with the Bolsheviks, a 2nd lieutenant in the 11th Infantry Regiment, a participant in all battles, *a very good regimental doctor caring for the health of the soldiers.*

Karol Katz

ze Lwowa, student chemii, podporucznik 38. Pułku Piechoty Strzelców Lwowskich, w bitwie zawsze pierwszy. Odznaczony Krzyżem Walecznych za męstwo w wojnie polsko-ukraińskiej i Virtuti Militari za wojnę z bolszewikami.

From Lvov, a student of chemistry, a 2nd lieutenant in the 38th Infantry Regiment of the Lvov Rifles, always the first in battle. Decorated with the Cross of Valour for bravery in the Polish-Ukrainian War and the Order of Virtuti Militari for the war against the Bolsheviks.

3

Ważne gólczy, opis czynów /:działalność twórczą w walce:/

Por. Katz Karol brał czynny udział w obronie Lwowa, w walkach z bolszewikami przeżył całą ofensywę na Beraniz i Sijew. Po przesileniu Lwowa przeszedł na linię w rejonie i walczył w szeregu. W czasie wojny kompanii bez jakiegokolwiek trwogi tam gdzie największe niebezpieczeństwo szedł pierwszy. W wypadkach na stację kol. Złabki /linia kolejowa Polock - Mołodeczno/ korp. pod dow. por. Katz brał trzy KM i zadaje bolszewikom olbrzymie straty w zabitych, rannych i jeńcach, por. Katz uzyskuje gorącą pochwałę dow. bawo i pułku. W dniu 4. lipca br. tj. w czasie przełamania frontu nad rzeką Antą z rewolwerem w ręku nie pozwalał ani jednemu żołnierzowi ze swojej kompanii odejść, bronił się do ostatniego naboju i dopiero okracany i bez nadziei decyduje się na odwrot. Tym ratuje resztę pułku bo całą uwagę nieprzyjaciela zatrzymał na sobie. Oficerzy ze wszystkich stron przebijają się przez pierzele kawalerii nieprzyjacielskiej i zajmują pozycje pod wsią Szoszerby. Po odrocie z pod Szoszerb z resztkami swej kompanii walczą na linii dawnych okopów niemieckich, Bogdanowca, Lipalszka i Lida. Po przekroczeniu przez bolszewików rzeki Niema i zajęciu miast. Wołpa por. Katz pod tym ostatnim trzyma długi odcinek aż do otrzymania rozkazu odwrotu. Po przesileniu pułku do Galicyi por. Katz brał udział we wszystkich walkach wykazując wprost nieprawdopodobną odwagę i pogardę śmierci. Walki pod Koniczką strusilową, Mostami wielkimi, Bełżem Krystymopolem, Gólkami są jego udziałem. Pod Bełżem ratuje bawo od niechybnej klęski: bolszewicy wpadli do miasta nie spodziewając - por. Katz wtedy z okrzykiem "za naszą ohrpoy" rzuca się naprzód i tym sprawił, że nieprzyjaciel uaknął w popłochu. W ostatnich walkach pod Nowokostantynowem por. Katz na czele swej komp. atakuje pierwszy i pierwszy wchodzi do miasta. We wszystkich walkach z szalącą się armią, sprośt ubostwiną przez swoich żołnierzy.

6	Czy ranny lub zabity przy akcji od rubr. 5.	n i e
7	Czy przydział wyjątkowego	Dowódca komp. 7-maj 38 pp. Strzelców lw-
8	Wniosek na stopień orderu	na P. W. E. K.
9	Podpisy świadków /wyraznie/	Wojownik 11/11/1920 11/11/1920 11/11/1920

10.		11.	
Nazwiska ddców wyższych przełożonych w czasie spełnienia czynu bojowego		Opinia przełożonych i wnioski na stopień orderu	
Dow. plutonu	a/	Opinia pierwszego przełożonego ofic. w ryl. pát III B.1.	Dzielny oficer o prawym charakterze - audzyozaj dobrze orjestujący się w boju. <i>Chodanowski mjr</i> Data: 4. grudnia 1920.
Dow. komp.	b/ Dow. bawo		J. W. <i>Chodanowski mjr</i>
Dow. bawo	c/ Dow. pułku		Dość dzielny, odważny i sumienny ofic. Wniosek popieram jako najwyższej. Data: <i>Lukawski ptk</i>
Dow. pułku	d/ Dow. brygady	<i>Wojownik</i>	Data:
Dow. brygady	e/ Dow. dyw.		Popieram wniosek na stopień orderu Data: 13.5.21.
Dow. dyw.	f/ Dow. frontu	<i>Gen. por. Józef Władysław</i>	Popieram wniosek na Krzyż WIRTUTY MILITARNEJ - 2 ^o klasy <i>J. Haler</i> GENERAL BRONI DATA: 18.7. 1921 roku
Dow. frontu	g/ Dow. /Sat. Cez/	<i>Gen. por. Józef Haler</i>	Data:

Mojżesz Zirler

lekarz ze Stanisławowa, podporucznik 80. Nowogródzkiego Pułku Strzelców. Na froncie sformował ambulatorium, organizował patrole sanitarne, szkolił personel medyczny. Świadomość i przeświadczenie u oficerów i żołnierzy, że w razie zranienia lub zachorowania znajdą zawsze właściwą pieczę i pomoc, nie mogła nie pozostać bez wpływu na zresztą i tak dobry nastrój i ducha bojowego baonu, co właśnie poczytuję sobie za największą mą zastugę, wspominał Zirler.

A doctor from Stanisławów, a 2nd lieutenant of the 80th Nowogród Rifle Regiment. At the front, he formed an infirmary, organised sanitary patrols and trained medical staff. *The awareness and conviction in officers and soldiers that in case of injury or illness they would always find proper care and assistance naturally had a positive impact on the already good mood and morale of the battalion, which is what I consider to be my greatest merit*³, Zirler recalled.

Bernard Zeller

z Kołomyi, porucznik i dowódca baonu 53. Pułku Piechoty Strzelców Kresowych: *Dzielny i odważny, sytuację oceniał trafnie, baon prowadził bardzo dobrze [...]. Na podwładnych wywiera bardzo dobry wpływ. Odznaczył się w bojach pod Podwołoczyskami, Unterwalden (wieś w powiecie przemysłańskim przy drodze z Lwowa do Złoczowa) i Lasowem, za co został odznaczony Krzyżem Walecznych: Jako dowódca 9. komp[anii] swoją odwagą bezprzykładną podczas ataku pod Unterwalden, kiedy nieprzyjacielskie auto pancerne wyjechało na tyły naszej linii, on swoją zimną krew szybko się zorientował, linię zatrzymał, a nawet ze swoją kompanią posunął się naprzód, przez co zmusił pancerne auto do odwrotu. Po wojnie pracował jako urzędnik państwowy w Brześciu nad Bugiem. Należał do Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski.*

From Kołomyja, a lieutenant and commander of a battalion of the 53rd Infantry Regiment of the Borderland Rifles: *Brave and courageous, he assessed the situation accurately and led the battalion very well [...]. He exerts a very positive influence on his subordinates. He distinguished himself in battles at Podwołoczyska, Unterwalden (a village in the Przemysł district on the road from Lvov to Złoczów) and Lasów, for which he was decorated with the Cross of Valour: As the commander of the 9th company, with his unparalleled courage during the attack at Unterwalden, when an enemy armoured car drove to the rear of our*

line, he, being level-headed, quickly realised, stopped the line, and even advanced with his company, thus forcing the armoured car to retreat. After the war, he worked as a civil servant in Brest-on-the-Bug. He belonged to the Union of Jews Participants of Combat for Polish Independence.

**OBRONA NIEPODLEGŁOŚCI
JEST NAJWYŻSZYM
NAKAZEM I NAJŚWIĘTSZYM
OBOWIĄZKIEM**

1921–1939

*W służbie wojskowej
niepodległego państwa*

Defence of Independence
is the highest order
and the holiest duty

*In the military service of an
independent state*

Po zakończeniu wojen o granice Rzeczypospolitej tylko niektórzy spośród ich uczestników pozostali w czynnej służbie wojskowej. Większość wróciła do swoich cywilnych zawodów albo do ław studenckich, które opuścili, by bronić Ojczyzny. Po studiach zostali lekarzami, prawnikami, nauczycielami, inżynierami, urzędnikami. I w większości – oficerami rezerwy. Nie jest to prawdą, że Żyd nie mógł zostać polskim oficerem. Armia była wolna od antysemityzmu, czego dowodem oceny oficerów WP, na które nie wpływały wyznanie i pochodzenie etniczne.

After the wars for the borders of the Republic of Poland ended, only some of their participants remained in active military service. Most returned to their civilian professions or to the student benches they left to defend the Fatherland. After graduation, they became doctors, lawyers, teachers, engineers or officials. And the majority – reserve officers. It is not true that a Jew could not become a Polish officer. The army was free of anti-Semitism, as evidenced by the evaluations of Polish Army officers which were not influenced by religion or ethnicity.

Ignacy Schrage

major WP, 2. Pułk Artylerii Ciężkiej: wyróżniał się sumiennością i gorliwością w wykonywaniu swoich obowiązków służbowych, był bardzo dobrym dowódcą dywizjonu i lojalnym oficerem.

A major in the Polish Army, 2nd Heavy Artillery Regiment: *he distinguished himself by his diligence and zeal in the performance of his duties; he was a very good squadron commander and a loyal officer.*

Oskar A. Berenson

z Warszawy, legionista, uczestnik wojny z bolszewikami, trzykrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych, major WP, 1. Pułk Strzelców Konnych.

From Warsaw, a legionnaire, participant in the war against the Bolsheviks, decorated with the Cross of Valour three times, major in the Polish Army, 1st Mounted Rifles Regiment.

Majora Berensona znam jeszcze z czasów legionowej służby, poprzez wojnę bolszewicką, a w końcu przez długą i zawsze równie wzorową pracę pokojową. Podkreślam tedy z naciskiem wyjątkową wartość tego oficera. Wyjątkowo dodatni typ człowieka i oficera. Natura na wskroś szlachetna o niezwykle wysokim poziomie ideowym, o dużej wytrzymałości moralnej. Bardzo inteligentny, ogólnie wykształcony o szerokim zasięgu zainteresowań i pewnym sądzie o ludziach i wypadkach. Oddany całą duszą zawodowi wojskowemu, zdolny dowódca, pewny zawsze wykonawca. Stuprocentowo pewny w umiejętności utrzymania tajemnicy wojskowej [z opinii gen. Bolesława Wieniawy-Długoszowskiego].

I've known Major Berenson ever since our service in the Legions, through the Polish-Soviet War and finally through his long and always equally exemplary work in peacetime. Therefore, I must emphasise the unique value of this officer. An exceptionally positive type of man and officer. A thoroughly noble nature with an unusually high level of ideals and great moral resilience. Very intelligent, comprehensively educated, with a wide range of interests and a confident judgement about people and events. Dedicated all his soul to the military profession, an able commander, always a reliable executor. Can certainly be trusted to maintain military secrecy [from the opinion of Gen. Bolesław Wieniawa-Długoszowski].

Stanisław Mantel

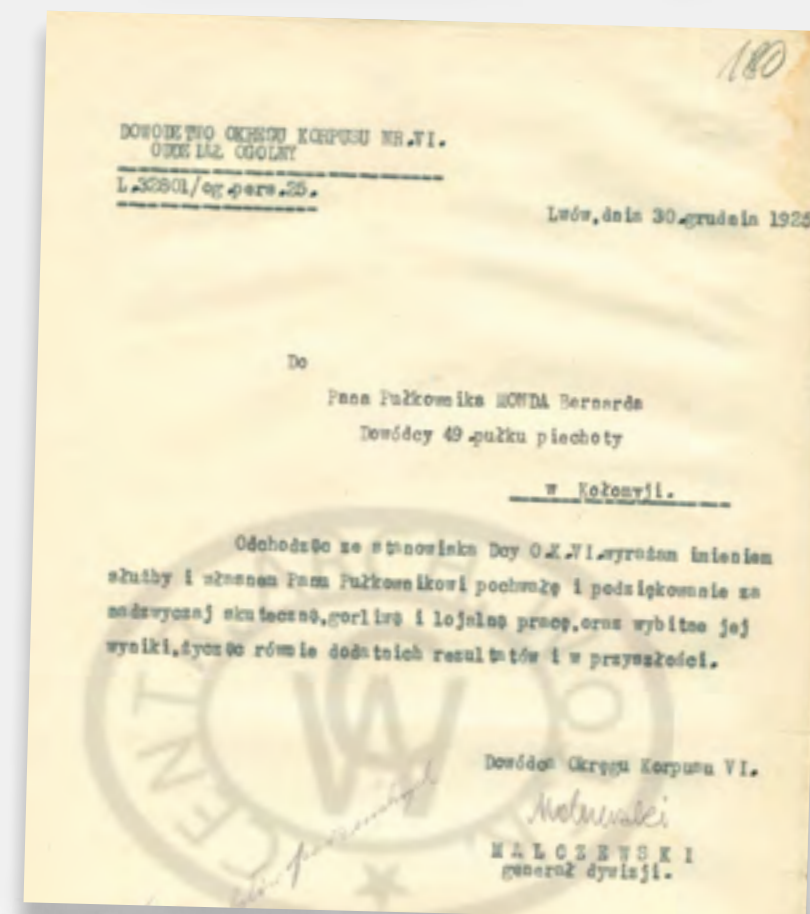
kapitan rezerwy WP. Po ukończeniu chemii na Politechnice Lwowskiej zamieszkał w Warszawie: *Charakter wyrobiony, pracowity, dzielny i odważny. Fizycznie rozwinięty dobrze. Wytrzymały. Zdolny i inteligentny. Zdolny organizator. Samodzielny i stanowczy. Posiada b. dużo wiadomości fachowych. Nadaje się na dowódcę baterii.*

A reserve captain in the Polish Army. After graduating in chemistry from the Lvov Polytechnic, he settled in Warsaw: *Refined character, hardworking, brave and courageous. Well-developed physically. Resilient. Capable and intelligent. Talented organiser. Independent and assertive. With a great deal of expertise. Suitable for a battery commander.*

Bernard Mond

generał WP, jeden z dwóch Żydów w tym stopniu, dowódca 49. Pułku Piechoty: *Doskonały dowódca pułku, bojowo wyrobiony, a administracyjnie i pod względem szkolenia doskonały.*

A general in the Polish Army, one of the two Jews of that rank, commander of the 49th Infantry Regiment: *An excellent regiment commander, experienced in combat and brilliant in terms of administration and training.*

Marszałek Józef Piłsudski w otoczeniu generałów Wojska Polskiego, drugi od lewej Bernard Mond

Marshal Józef Piłsudski and the generals of the Polish Army, second from left Bernard Mond

Uroczystość odznaczenia Krzyżem Niepodległości z Mieczami. Od lewej generałowie: Roman Abraham, Bernard Mond i Mieczysław Boruta-Spiechowicz, 1933 r.

The ceremony of awarding the Cross of Independence with Swords. From the left, generals: Roman Abraham, Bernard Mond and Mieczysław Boruta-Spiechowicz, 1933

Generałowie polscy po zakończeniu gry wojennej, 1933 r.

Polish generals after the end of the war game, 1933

Ajzyk Wolberg

z Częstochowy, lekarz, uczestnik wojny z bolszewikami, kapitan rezerwy w 27. Pułku Piechoty: *Bardzo dobry lekarz i żołnierz, przywiązany do jednostki, w której pełni służbę. W zagadnieniach taktyczno-sanitarnych orientuje się bardzo dobrze.*

From Częstochowa, a doctor, participant in the war against the Bolsheviks, reserve captain in the 27th Infantry Regiment: *A very good doctor and soldier, attached to the unit in which he serves. He is very well versed in tactical and sanitary issues.*

Mojżesz Zirler

po zakończeniu wojny z bolszewikami ukończył medycynę na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Prowadził praktykę lekarską w rodzinnym Stanisławowie. Jako porucznik rezerwy służył w 6. Baonie Sanitarnym ze Lwowa: *B[ardzo] solidny, zrównoważony charakter. Wobec przełożonych postuszny i lojalny, dba o żołnierza, towarzysko obyty i ugrzeczniomy. Inteligentny i odcytany oficer [...]. Jako lekarz czynny i humanitarny [...] Fachowo dobrze przygotowany, doświadczony.*

After the war with the Bolsheviks, graduated in medicine from the Jan Kazimierz University. He ran a medical practice in his home town of Stanisławów. As a reserve lieutenant, he served in the 6th Sanitary Battalion from Lvov: *Very solid, steady character. Obedient and loyal towards his superiors, takes care of other soldiers, sociable and polite. An intelligent and well-read officer [...]. As a doctor, helpful and humane [...] Professionally well-prepared, experienced.*

Nikodem Polak

W kwietniu 1937 r. we Lwowie zmarł Nikodem Polak, *bardzo dobry i zdolny oficer, pracowity, sumienny. Doskonale obznajomiony z pracą w sztabie. Pod względem moralnym i etycznym bez zarzutu, żołnierz Błękitnej Armii gen. Hallera, kapitan WP, odznaczony Virtuti Militari i Krzyżem Walecznych za wojnę z bolszewikami. Jego uroczysty pogrzeb zakłóciła antysemitka demonstracja. Jednym ze świadków ubliżających okrzyków był chorąży sztandaru Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski Salomon Weinreb, weteran wszystkich bojów II Brygady Legionów, kawaler Virtuti Militari i Krzyża Walecznych. Cztery lata później zginie w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau.*

Died in April 1937 in Lvov, *a very good and capable officer, hardworking, diligent. Very well-versed in the work of the staff. Morally and ethically beyond reproach, a soldier in the Blue Army of Gen. Haller, captain in the Polish Army, decorated with the Order of Virtuti Militari and the Cross of Valour for the war against the Bolsheviks. His solemn funeral was disrupted by an anti-Semitic demonstration. One witness to the insulting shouts was the flag bearer of the Union of Jews Participants of Combat for Polish Independence, Salomon Weinreb, a veteran of all the battles of the 2nd Brigade of the Legions, a knight of the Virtuti Militari and the Cross of Valour. Four years later, he would die in the German concentration camp Auschwitz-Birkenau.*

Tak haniebne wystąpienia nie byłyby możliwe za rządów Józefa Piłsudskiego. Twórca niepodległego państwa polskiego pragnął, aby podobnie jak dawna Rzeczpospolita, było ono Ojczyzną zgodnie żyjących narodów i wyznań. Jednak w drugiej połowie lat trzydziestych XX w. totalitaryzm, którego integralną częścią był szerzący się w Europie antysemityzm, znalazł zwolenników także w Polsce. I mimo że podważali oni oddanie Żydów Rzeczypospolitej, to w obliczu zagrożenia jej bytu ze strony Niemiec nazistowskich (a jak się miało okazać, także komunistycznego ZSRS) ci wiernie deklarowali: *Obrona Niepodległości jest najwyższym nakazem i najświętszym obowiązkiem [...]. Istoty tego nakazu i wielkości tego obowiązku nie trzeba nikomu tłumaczyć. Wolny i Niepodległy byt Rzeczypospolitej gwarantuje polityczną wolność całego Narodu, a przeto i ogółu ludności żydowskiej w Polsce [...]. My, Żydzi, uczestnicy Walk o Niepodległość Polski winniśmy dać dowód jeszcze większego wysiłku żołnierskiego na rzecz Armii, w której pełniliśmy niegdyś zaszczytną służbę żołnierską.*

Such disgraceful speeches would not have been possible under Józef Piłsudski. The founder of the independent Polish state wanted it to be, like the old Republic of Poland, a Homeland of united nations and faiths. However, in the second half of the 1930s, totalitarianism, of which the anti-Semitism spreading in Europe was an integral part, found supporters also in Poland. And although they challenged the Jews' devotion to the Republic of Poland, when Nazi Germany (and, as it later turned out, also the communist USSR) threatened its existence, they faithfully declared: *Defence of Independence is the highest order and the holiest duty [...]. The substance of this order and the magnitude of this duty need not be explained to anyone. The Free and Independent existence of the Republic of Poland guarantees the political freedom of the entire Nation, and therefore of the entire Jewish population in Poland [...]. We, Jews, participants of Combat for Polish Independence, should give proof of even greater soldierly effort for the Army in which we once performed honourable soldierly service.*

Modlitwa premiera Rumunii, patriarchy Mirona Cristea przed sarkofagiem Józefa Piłsudskiego na Wawelu. Obok Bernarda Monda prezydent Krakowa Mieczysław Kaplicki (Kapellner), oficer Legionów i WP

Prayer of the Prime Minister of Romania, Patriarch Miron Cristea in front of Józef Piłsudski's sarcophagus at Wawel. In addition to Bernard Mond, the president of Krakow Mieczysław Kaplicki (Kapellner), an officer of the Legions and the Polish Army

Członkowie Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski wzywający do udziału w akcji wsparcia finansowego obronności państwa

Members of the Union of Jewish Participants in the Fights for Poland's Independence, calling for participation in the campaign of financial support for the defense of the state

ODEZWA!

DO SPOŁECZEŃSTWA ŻYDOWSKIEGO!

Dozbroić Polskę na lądzie, na morzu i w powietrzu – oto nakaz chwili i nakaz rozsądku ogółu obywateli Rzeczypospolitej.

Silna Armia i zdyscyplinowani oraz karni obywatele – żołnierze zjednoczeni pod hasłem: **WSZYSTKO I W KAŻDEJ CHWILI DLA KRAJU**, oto najlepsza rękojmia potęgi Państwa w którym żyjemy i które dźwignąć pragniemy na wyżyny wielkich i sprawiedliwych mocarstw świata. Broń nowoczesna i ogarnięta gorącą i płomienną miłością Ojczyzny serca Jej obywateli bez różnicy wyznania i narodowości. **OTO PRAWDZIWE ICH ZJEDNOCZENIE SIĘ I ZABEZPIECZENIE GRANIC PAŃSTWA PRZED DESTRUKCYJNYMI HAJLAMI ZE WCHODU I PRZEPOJONYMI JADEM NIENAWIŚCI RASOWEJ I ŚREDNIOWIECZNEGO TERORU I BARBARZYŃSTWA HASŁAMI Z ZACHODU.**

Społeczeństwo żydowskie w Polsce ma zrozumienie dla dozbrojenia Państwa, a Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski Oddział w Brodach, realizując potrzebę miejscowej ludności żydowskiej, chcąc dać wyraz swemu wyrobieniu obywatelskiemu, podejmuje **AKCJĘ ZBIÓRKOWĄ** celem zakupienia

SPRZĘTU WOJSKOWEGO DLA MIEJSCOWEGO GARNIZONU

Żydowskie społeczeństwo w Brodach, przez tłumny udział w subskrypcji list zbiórkowych udowodni i tym razem z całą powagą swój patriotyczny i czynny stosunek dla **POTRZEB PAŃSTWA i FUNDUSZU OBRONY NARODOWEJ.**

**Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski
ODDZIAŁ w BRODACH.**

WSTAWAĆ, PANOWIE, GŁOWY PODNOSIĆ DO BOJU Wrzesień 1939

*Obrona Polski przed
agresją Niemiec i ZSRS*

Get up, gentlemen,
lift your heads to battle

*Defending Poland against
German and USSR aggression*

Szymon Lewinson

lekarz z Warszawy, podporucznik rezerwy, o mobilizacji dowiedział się podczas wakacji w dalekim, kresowym Truskawcu. Nie dało się już wrócić do Warszawy pociągiem. Wynajął więc taksówkę. *Jechaliśmy całą dzień i całą następną noc, zatrzymując się tylko na chwilę, żeby coś zjeść, gdy nadarzała się sposobność, wspominała towarzysząca mu córka, która wówczas mogła w pełni zrozumieć, czym był dla ojca mundur wiszący w szafie między cywilnymi ubraniami, dwa ordery, wyblakła fotografia ukazująca szczupłego, przystojnego oficera [...] oraz pocisk karabinowy, który niegdyś zranił ojca w nogę. Pocisk czerwoarmisty z 1920 r.*

A doctor from Warsaw, 2nd lieutenant in the reserve, learnt about the mobilisation while on holiday in the remote border town of Truskawiec. It was no longer possible to return to Warsaw by train. So he hired a taxi. *We drove all day and all the following night, stopping only briefly to eat when the opportunity arose, recalled his daughter who accompanied him, who could then fully understand what the uniform hanging in the wardrobe between civilian clothes, the two orders, the faded photograph showing a slim, handsome officer [...] and the rifle bullet that had once wounded [her] father's leg meant to him. It was a Red Army shell from 1920.*

Żydzi – dawni uczestnicy walk o niepodległość Polski w Legionach i ci, którzy walczyli o granice Rzeczypospolitej w szeregach Wojska Polskiego – w znacznej części zostali zmobilizowani lub zgłosili się do walki w obronie Polski we wrześniu 1939 r.

The Jews – former participants of combat for Polish independence in the Legions and those who fought for the borders of the Republic of Poland in the ranks of the Polish Army – were in large part mobilised or volunteered to fight in defense of Poland in September 1939.

Oskar A. Berenson

służył w 12. Pułku Ułanów Podolskich Wołyńskiej Brygady Kawalerii, która w pierwszych dniach wojny skutecznie powstrzymała napór niemieckiej dywizji panczernej w bitwie pod Mokrą. Poległ 14 IX 1939 r. pod Wiązowną w czasie przebijania się pułku do walczącej z Niemcami Warszawy.

Served in the 12th Podolian Uhlan Regiment of the Volhynian Cavalry Brigade which, in the first days of the war, successfully held off an advance by a German panzer division in the Battle of Mokra. He died on 14 September 1939 near Wiązowna when the regiment was breaking through to Warsaw, which was fighting the Germans.

Karykatura Artura Szyka przedstawiająca napaść Niemiec i ZSRS na Polskę

A caricature of Artur Szyk showing the attack of Germany and the USSR on Poland

Bernard Mond

– Gdzie idziesz, Tato? – zapytał go najmłodszy syn – Na wojnę, Adasiu, na wojnę...

– Where are you going Dad? his youngest son asked him, To war, Adaś, to war...

Generał Mond przed frontem 20. Pułku Piechoty
General Mond in front of the 20th Infantry Regiment

Generał Bernard Mond na czele 6. Dywizji Piechoty walczył pod Pszczyną i pod Tomaszowem Lubelskim. *Bity w nas czołgi niemieckie. Wskakiwaliśmy skuleni do rowu, a on [gen. Bernard Mond] grzmiał: „wstawać, panowie, głowy podnosić do boju!”* – wspominał kpt. Józef Kuropieska. Mond próbował przebić się do granicy węgierskiej, ale okrążony przez Niemców 20 IX 1939 r., skapitulował nie mając już środków do dalszej walki.

General Bernard Mond lead the 6th Infantry Division into battles at Pszczyna and Tomaszów Lubelski. *German tanks were firing at us. We jumped and crouched in the ditch, and he [Gen. Bernard Mond] roared: ‘get up, gentlemen, lift your heads to battle!’* – the captain Józef Kuropieska mentioned. Mond tried to break through to the Hungarian border, but was encircled by Germans on 20 September 1939, he capitulated, no longer having the means to fight.

Henryk Beatus

z Kalisza, inżynier mechanik, absolwent Politechniki Warszawskiej, legionista III Brygady, kawaler Krzyża Walecznych za wojnę z bolszewikami, kapitan rezerwy WP. Poległ w obronie Warszawy. Miał 43 lata.

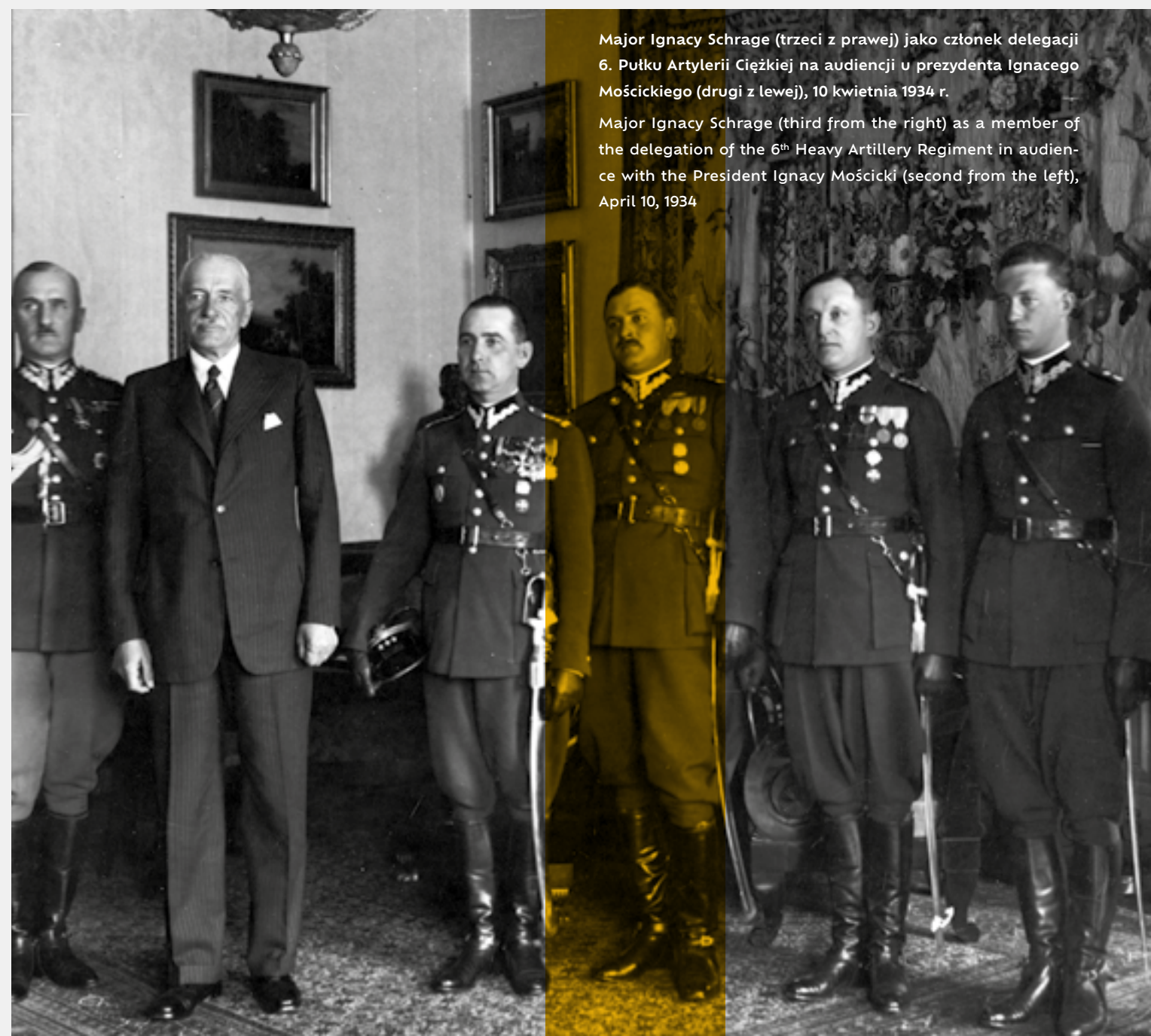
From Kalisz, a mechanical engineer, graduate of the Warsaw University of Technology, legionnaire of the 3rd Brigade, knight of the Cross of Valour for the war against the Bolsheviks, reserve captain in the Polish Army. He died defending Warsaw. He was 43 years old.

Ignacy Schrage

rok przed wybuchem wojny przeszedł w stan spoczynku, ale w chwili agresji na Polskę został pierwszym oficerem sztabowym dowództwa artylerii w broniącym się przed Niemcami Lwowie.

Retired a year before the war broke out, but once the aggression against Poland started, he became the first staff officer of the Artillery Command in Lvov, which was fighting back the Germans.

Major Ignacy Schrage (trzeci z prawej) jako członek delegacji 6. Pułku Artylerii Ciężkiej na audiencji u prezydenta Ignacego Mościckiego (drugi z lewej), 10 kwietnia 1934 r.

Major Ignacy Schrage (third from the right) as a member of the delegation of the 6th Heavy Artillery Regiment in audience with the President Ignacy Mościcki (second from the left), April 10, 1934

Ajzyk Wolberg

kapitan WP, naczelný lekarz 27. Pułku Piechoty 7. Dywizji Piechoty. Po jej rozbiciu przez Niemców 3 IX 1939 r. pod Janowem Częstochowskim i Złotym Potokiem organizował w Radomiu szpital polowy dla żołnierzy Armii „Prusy”.

Captain in the Polish Army, the head doctor of the 27th Infantry Regiment of the 7th Infantry Division. After it was broken up by the Germans on 3rd September 1939 near Janów Częstochowski and Złoty Potok, he organised a field hospital in Radom for the soldiers of the ‘Prusy’ Army.

Maksymilian Lewin

legionista, major WP, uczestnik wojny z bolszewikami, odznaczony Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych (trzykrotnie), Krzyżem Niepodległości, Złotym Krzyżem Zasługi (za wybitną pracę w walkach o niepodległość Polski). We wrześniu 1939 r. był oficerem sztabu Armii „Modlin”.

A legionnaire, major in the Polish Army, participant in the war against the Bolsheviks, decorated with the Order of Virtuti Militari, the Cross of Valour (three times), the Cross of Independence, and the Gold Cross of Merit (for outstanding work in the combat for Polish independence). In September 1939, he was a staff officer of the ‘Modlin’ Army.

STRZELALI Z PISTOLETÓW W TYŁ GŁOWY 1940–1945

Zgładzeni przez Niemców

They shot in the
back of the head

Exterminated by the Germans

Oficerowie Wojska Polskiego pochodzenia żydowskiego, którzy po udziale w kampanii wrześniowej 1939 r. znaleźli się w niewoli niemieckiej, zwykle przeżyli wojnę. Żydowski kombatanci walk o niepodległość i granice Rzeczypospolitej, w tym niezmobilizowani oficerowie rezerwy, którzy pozostali na terenach okupowanych przez niemieckich nazistów, w większości zostali zamordowani w trwającej od jesieni 1939 r. akcji niszczenia polskich elit i w Zagładzie Żydów dokonywanej przez Niemców na całym obszarze przedwojennej Polski od lata 1942 r. Wstępem do Zagłady były powszechne, okrutne prześladowania trwające od początku okupacji ziem polskich (w połowie 1941 r. w całości opanowanych przez III Rzeszę).

Polish Army officers of Jewish origin who, after taking part in the 1939 September campaign, were captured by the Germans, usually survived the war. Jewish veterans of the struggles for the independence and borders of the Republic of Poland, including unmobilised reserve officers who remained in the territories occupied by the German Nazis, were mostly murdered in the operation to destroy the Polish elites which started in the autumn of 1939 and the Holocaust carried out by the Germans throughout pre-war Poland from the summer of 1942. The prelude to the Holocaust was the widespread, cruel persecution that lasted from the beginning of the occupation of the Polish lands (in mid-1941, fully conquered by the Third Reich).

Jan Ruff

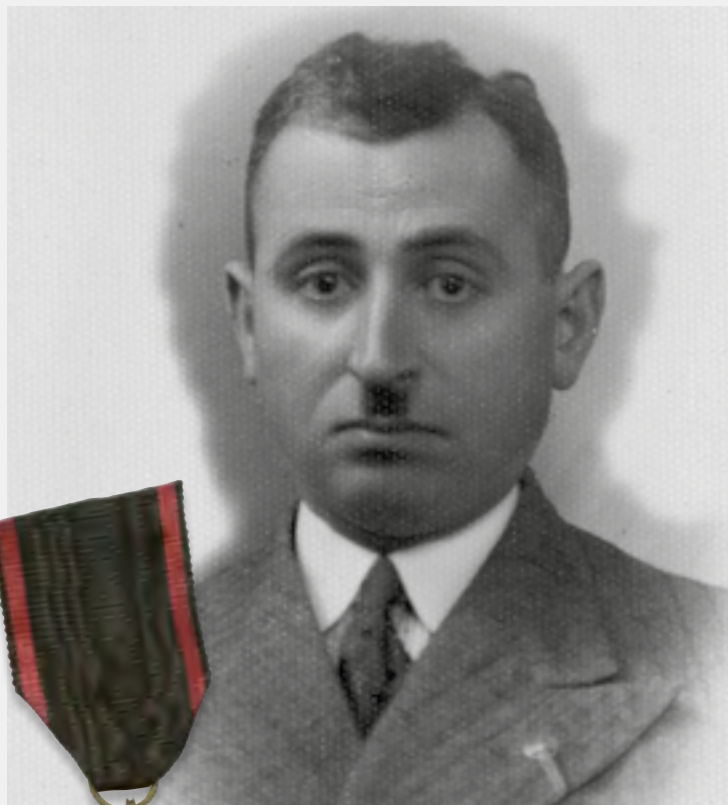
Z Legionów Jan Ruff wstąpił do WP i w czasie zmagania o granice Rzeczypospolitej służył w artylerii. Po wojnie ukończył prawo na Uniwersytecie Warszawskim, został wybitnym adwokatem i publicystą prawniczym, znawcą prawa karnego. Przetłumaczył z języka francuskiego pracę Fernanda Payena *O powołaniu adwokatury i sztuce obrończej*. Interesował się również etyką adwokacką. Napisał na ten temat książkę *Dyscyplina adwokatury, która pozostała nieocenionym do dziś zbiorem tez i orzeczeń sądów dyscyplinarnych*. Zaangażowany na rzecz współdziałania Polaków i Żydów w pracy dla dobra państwa, był wiceprezesem Związku Polaków Wyznania Mojżeszowego. Zginął w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau.

After the Legions, Jan Ruff joined the Polish Army and served in the artillery during the struggle for the borders of the Republic of Poland. After the war, he graduated in law from the University of Warsaw and became a prominent lawyer and legal commentator, an expert in criminal law. He translated from French Fernand Payen's work *O powołaniu adwokatury i sztuce obrończej* [lit. transl.: *On the Vocation of the Bar and the Art of Advocacy*]. He was also interested in the ethics of advocacy. He wrote a book on this subject, *Dyscyplina adwokatury [Discipline of the Bar]*, which has remained *an invaluable collection of theses and rulings of disciplinary courts to this day*. Committed to the interaction of Poles and Jews in working for the good of the state, he was vice-president of the Association of Poles of Mosaic Faith. He died in the German concentration camp Auschwitz-Birkenau.

Izaak Altman

z Płocka, drukarz, zaangażowany w działalność niepodległościową jeszcze przed I wojną światową. Jako legionista I Brygady uczestniczył w walkach na Lubelszczyźnie i na Wołyniu. Latem 1917 r. został internowany w Szczypiornie, a później w Łomży. W listopadzie 1918 r. uczestniczył w rozbrojeniu Niemców w Płocku. Zginął w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau.

From Płock, a printer, involved in independence activities even before the First World War. As a legionnaire of the 1st Brigade, he took part in battles in the Lublin region and in Volhynia. In the summer of 1917, he was interned in Szczypiorno and later in Łomża. In November 1918, he participated in the disarmament of the Germans in Płock. He died in the German concentration camp Auschwitz-Birkenau.

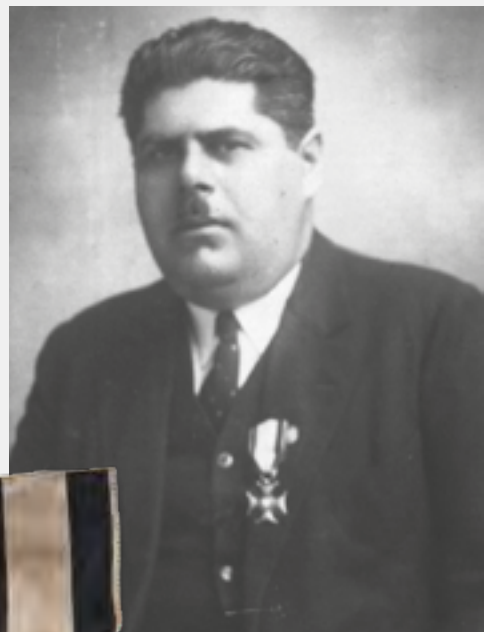
Władysław Medyński (Wolff Finkelstein)

wybitny lekarz dziecięcy, psychiatra, legionista III Brygady, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej i III powstania śląskiego, major rezerwy WP. Po 17 IX 1939 r. przedostał się do Jugostawii. W Zagrzebiu współorganizował opiekę lekarską i materialną dla polskich uchodźców wojennych. Został aresztowany na polecenie Niemców przez ustaży i uwięziony w Crikvenicy, gdzie zmarł w 1942 r.

A brilliant paediatrician, psychiatrist, legionnaire of the 3rd Brigade, participant in the Polish-Soviet War and the Third Silesian Uprising, reserve major in the Polish Army. After 17th September 1939, made his way to Yugoslavia. In Zagreb, he co-organised medical and material assistance for Polish war refugees. He was arrested by order of the Germans by the Ustaše and imprisoned in Crikvenica, where he died in 1942.

Salomon Weinreb

Izrael Heller

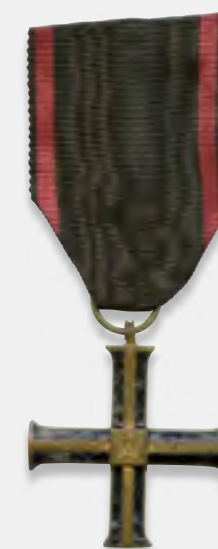

Zygmunt Degenstück

ze Lwowa, legionista I Brygady, ranny w kampanii wotyńskiej. W międzywojniu prowadził firmę poligraficzną Ars. Podczas okupacji niemieckiej przekazał pracownikowi swojego zakładu najcenniejszą – jak mówił – pamiątkę. Był to Krzyż Niepodległości za służbę w Legionach Polskich. Degenstück zginął najprawdopodobniej w 1942 r. w getcie lwowskim lub w obozie janowskim.

From Lvov, legionnaire of the 1st Brigade, wounded in the Volhynian campaign. In the interwar period, he ran a printing company called 'Ars'. During the German occupation, he gave his employee the most valuable – as he said – memento. It was the Cross of Independence for service in the Polish Legions. Degenstück died most likely in 1942, in the Lvov ghetto or in the Janów camp.

Izrael Heller i Salomon Weinreb, legioniści II Brygady, uczestnicy boju pod Rarańczą i bitwy pod Kaniowem. Weinreb został zamordowany w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau, Heller w getcie w Tarnowie.

Izrael Heller and Salomon Weinreb, legionnaires of the 2nd Brigade, participants in the Battle of Rarańczza and the Battle of Kaniów. Weinreb was murdered in the German concentration camp Auschwitz-Birkenau, Heller in the Tarnów ghetto.

Ajzyk Wolberg

kapitan Ajzyk Wolberg po zakończeniu kampanii 1939 r. wrócił do Częstochowy. Odmówił propozycji udania się do armii polskiej we Francji, uznając, że musi służyć wiedzą medyczną w okupowanym kraju. Ofiarnie niósł postugę rannym i chorym żołnierzom polskim. Później w getcie w swoim oficerskim mundurze z gwiazdą Dawida na ramieniu organizował dostarczanie lekarstw i dożywianie dzieci oraz najuboższych. Został zamordowany przez Niemców w 1942 r.

After the end of the 1939 campaign, captain Ajzyk Wolberg returned to Częstochowa. He refused an offer to join the Polish army in France, believing that he needed to share his medical knowledge in the occupied country. He selflessly took care of the wounded and sick Polish soldiers. Later, in the ghetto, in his officer's uniform with a Star of David on his shoulder, he organised the supply of medicine and food for children and the poorest. He was murdered by the Germans in 1942.

Maksymilian Lewin

major WP, uniknął niewoli i wstąpił do konspiracyjnej Służby Zwycięstwu Polski. Aresztowany przez Niemców, został zamordowany na początku 1940 r. prawdopodobnie w Palmirach. Miał córkę Zofię, była historykiem literatury, współautorką (wspólnie z Władysławem Bartoszewskim) książki *Ten jest z Ojczyzny mojej. Polacy z pomocą Żydom 1939–1945*; w PRL represjonowana przez komunistyczny aparat przemocy.

A major in the Polish Army, avoided captivity and joined the conspiratorial Service for Poland's Victory. Arrested by the Germans, he was murdered in early 1940, probably in Palmiry. He had a daughter, Zofia, who was a literary historian and the co-author (together with Władysław Bartoszewski) of the book *Ten jest z Ojczyzny mojej. Polacy z pomocą Żydom 1939–1945* [lit. transl.: *This One Is From My Fatherland. Poles Helping Jews 1939–1945*]; in the PRL she was repressed by the communist apparatus of violence.

Edward Szalit

absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, lekarz stomatolog, oficer Legionów, major rezerwy WP w V baonie sanitarnym, brat Edmunda, poległego pod Bieligowem oficera II Brygady. W międzywojniu wiceprezydent Tarnowa, tu stworzył jedyne w Polsce Muzeum Higieny. Prowadził działalność filantropijną wśród ubogich mieszkańców Tarnowa, niezależnie od wyznania. W tej sprawie pisał do redakcji tarnowskiego „Hasta”: *Moi przyjaciele nie dają mi spokoju i żądają ode mnie, abym „oblat” moje powołanie na stanowisko wicekomisarza miasta. Lecz trudno mi zdecydować się na wyrzucenie pieniędzy na pijatykę, gdy pomyślę, w jakiej nędzy dzisiaj ludzie żyją. Dlatego sądzę, że moi przyjaciele nie wezmą mi za złe, że im sprawię zawód i pieniądze dla nich przeznaczone prześlę głodnym dzieciom. Przesyłam więc Szanownej Redakcji 25 zł z prośbą o wręczenie ich Przewielebnemu ks. Chrzęszczowi na cele półkolonii. Dr Szalit.* Zamordowany najprawdopodobniej w 1942 r. w getcie lwowskim lub w obozie janowskim.

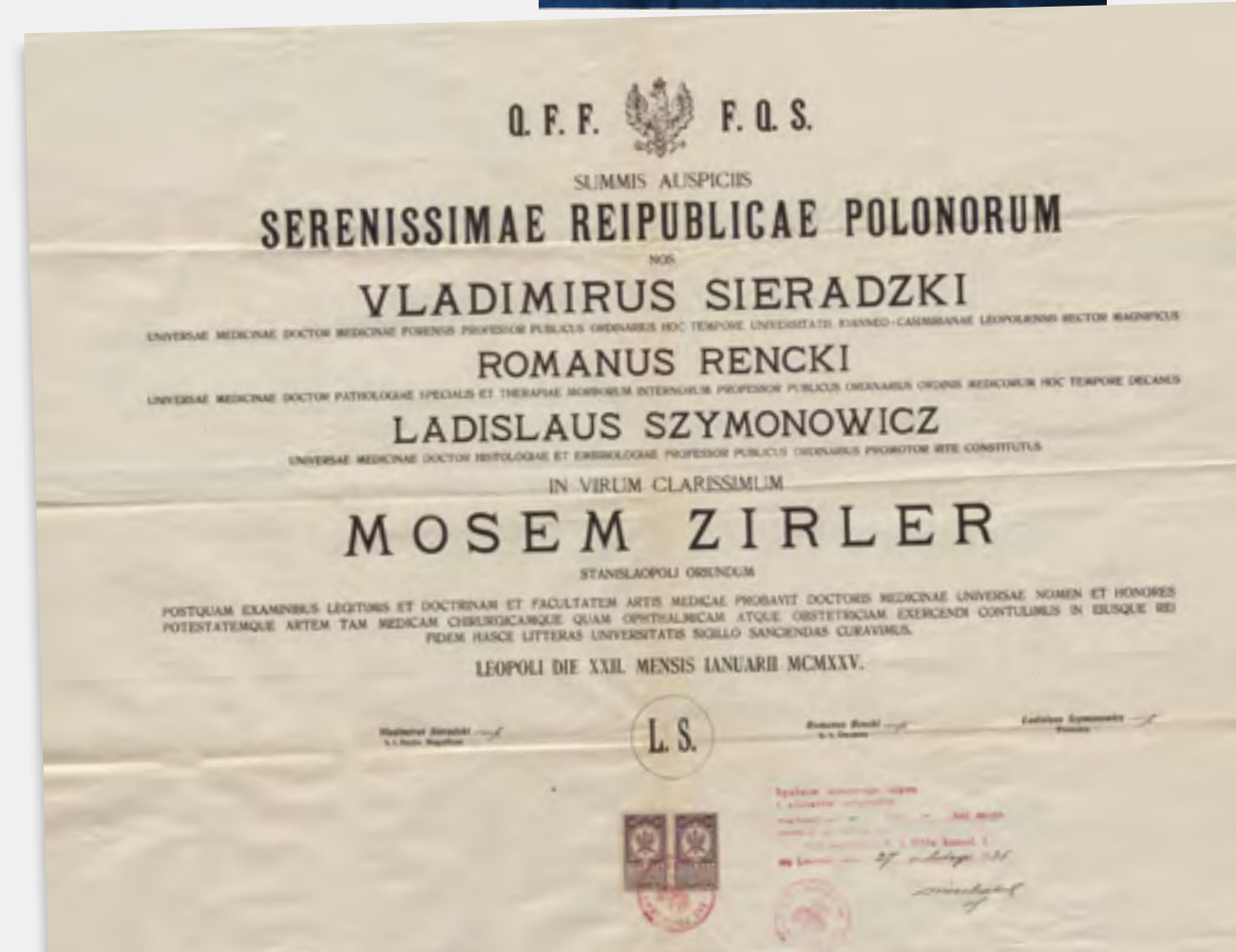
A graduate of the Jagiellonian University, dentist, officer in the Legions, reserve major of the Polish Army in the 5th Sanitary Battalion, brother of Edmund – an officer of the 2nd Brigade who died near Bieligow. In the interwar period, Deputy Mayor of Tarnów, here he created the only Museum of Hygiene in Poland. He carried out philanthropic activities among the poor residents of Tarnów, regardless of their religion. He addressed this issue in his letter to the editors of Tarnów’s ‘Hasto’: *My friends will not leave me alone and are demanding*

that I celebrate my appointment as deputy town commissioner. But it is hard for me to opt to throw money away for drinking when I think of the poverty people live in today. Therefore, I think my friends will not bear a grudge if I let them down and give the money meant for them to hungry children. I am therefore sending 25 zloty to the Dear Editors with a request to hand it to Rev. Fr. Chrzęszcz for the summer play centre. Dr Szalit. He was murdered most probably in 1942, in the Lvov ghetto or in the Janów camp.

Mojżesz Zirler

porucznik WP, Kadra Zapasowa 6. Szpitala Okręgowego. Popętnił samobójstwo 12 IX 1942 r., podczas deportacji stanisławowskich Żydów do obozu zagłady w Bełżcu.

A lieutenant in the Polish Army, Backup Cadre of the 6th District Hospital. He committed suicide on 12th September 1942, during the deportation of the Jews from Stanisławów to the Belzec extermination camp.

Rodziny przebywających w niewoli oficerów Wojska Polskiego pochodzenia żydowskiego oraz innych Żydów – uczestników zmagania o niepodległość i granice Rzeczypospolitej, które pozostały na obszarze okupowanym przez III Rzeszę, w większości zostały wymordowane w niemieckich obozach zagłady. Przetrwali nieliczni, ukrywani przez Polaków, np. żona i córka kpt. Ajzyka Wolberga, córka mjr. Maksymiliana Lewina czy dwaj synowie gen. Bernarda Monda.

The families of the imprisoned Polish Army officers of Jewish origin and other Jews – participants in the struggles for the independence and borders of the Republic of Poland, who remained in the area occupied by the Third Reich were mostly murdered in German extermination camps. Only a few survived, hidden by Poles, including the wife and daughter of Capt. Ajzyk Wolberg, daughter of Maj. Maksymilian Lewin and the two sons of Gen. Bernard Mond.

Rodzina kpt. rez. Tadeusza Wereszyckiego: *Kryścia [żona Tadeusza Wereszyckiego] była z dziećmi [Andrzejem i Janem] i matką w Dobrej koło Nowego Sącza, gdzie przyjechała jej siostra Maryla i jedna z ich kuzynek – malarka. Maryla została rozpoznana – oczywiście nosiła inne nazwisko. Gestapo zapytało, kim jest Kryścia – ona naturalnie zaparła się, że jest krewną [Maryli], na nieszczęście maluchy powiedziały: „to jest ciocia!” Tak więc wszyscy oni zostali zamordowani w październiku albo w listopadzie 1942 r. w więzieniu w Nowym Sączu.*

The family of Reserve Captain Tadeusz Wereszycki: *Kryścia [wife of Tadeusz Wereszycki] was with their children [Andrzej and Jan] and her mother in Dobra near Nowy Sącz, where her sister Maryla and one of their cousins, a painter, have arrived. Maryla was recognised – of course she had a different last name. The Gestapo asked who Kryścia was – she naturally denied being a relative [of Maryla], sadly the little ones said: ‘this is auntie!’ And so they were all murdered in October or November 1942 in prison in Nowy Sącz.*

Krystyna Wereszycka
z synami Andrzejem
i Janem
Krystyna Wereszycka
with her sons Andrzej
and Jan

Rodzina gen. Bernarda Monda: *Grupę sześciu kobiet, w tym jedną dziewczynkę [były to żona Helena i dwie siostry gen. Monda – Henryka i Zofia, siostra Heleny – Emilia, zamężna z majorem WP Janem Witowskim, i ich dwie córki – Jadwiga i dwunastoletnia Zofia], widziano już na ul. Wałowej, jak szły dwójkami. Po wejściu do getta konwój zatrzymał się koło budynku na ul. Widok, ulicy znanej jako miejsce zbiorowych egzekucji podczas akcji likwidacyjnych w getcie. Tutaj tarnowscy gestapowcy Oskar Jeck i Gerhard Grunow przy płaczu, rozpaczliwych krzykach i wołaniach o pomoc, biciem i kopaniem zmusili kobiety do rozebrania się i położenia w rzędzie twarzą do ziemi. Strzelali z pistoletów w tył głowy.*

The family of Gen. Bernard Mond: *A group of six women, including one girl [they were the wife – Helena, and two sisters of Gen. Mond – Henryka and Zofia, Helena’s sister – Emilia, married to a major of the Polish Army, Jan Witowski, and their two daughters – Jadwiga and twelve-year-old Zofia], have already been seen at Wałowa street, as they walked in twos. After entering the ghetto, the convoy stopped near a building at Widok street, known as the site of mass executions during liquidation actions in the ghetto. Here the Tarnów Gestapo members, Oskar Jeck and Gerhard Grunow, heedless of the wailing, desperate screams and cries for help, with beating and kicking forced the women to undress and lie face down in a row. They shot them in the back of the head.*

MASA ŻYDOWSKICH NAZWISK 1940

Zamordowani przez Związek Sowiecki

Murdered by the
Soviet Union

Plenty of Jewish names

Oficerowie Wojska Polskiego pochodzenia żydowskiego, którzy po udziale w kampanii wrześniowej 1939 r. znaleźli się w niewoli sowieckiej, w większości zostali wymordowani wiosną 1940 r. przez NKWD. Los ten spotkał także wielu innych Żydów – uczestników walk o niepodległość i granice Rzeczypospolitej. To Józef Mackiewicz, wybitny polski pisarz, autor pierwszej książki o zbrodni katyńskiej zauważył, że wśród nazwisk oficerów zidentyfikowanych w czasie ekshumacji w Lesie Katyńskim, wymienionych następnie na listach publikowanych przez Niemców, była *cała masa żydowskich nazwisk*. Po latach okazało się, że wiele nazwisk żydowskich znajdowało się także na innych listach obywateli polskich, ofiar komunizmu, zgładzonych w 1940 r. w Związku Sowieckim.

Polish Army officers of Jewish origin who, after taking part in the 1939 September campaign, were captured by the Soviets, were mostly murdered in the spring of 1940 by the NKVD. This fate also befell many other Jews – participants in the combat for the independence and borders of the Republic of Poland. It was Józef Mackiewicz, a prominent Polish writer and the author of the first book on the Katyn massacre, who noted that among the names of officers identified during the exhumation in the Katyn forest, later mentioned in lists published by the Germans, there were *plenty of Jewish names*. Years later, it turned out that many Jewish names were also on other lists of Polish citizens, victims of communism, who were exterminated in 1940 in the Soviet Union.

Rodziny, które przebywały na ziemiach okupowanych przez Związek Sowiecki, deportowano zazwyczaj w głąb tego państwa. W większości przetrwały one ciężkie warunki zesłania i opuściły nieludzką ziemię wraz z armią gen. Władysława Andersa lub po zakończeniu II wojny światowej. Wśród nich były żony i dzieci zamordowanych przez NKWD Karola Kernberga i Oswalda Rohatintera.

Families who were staying in territories occupied by the Soviet Union were usually deported deep into that country. Most of them survived the harsh conditions of exile and left the inhuman land with the army of Gen. Władysław Anders or after the end of the Second World War. Among them were the wives and children of those murdered by the NKVD, Karol Kernberg and Oswald Rohatinter.

ZAMORDOWANI W KATYNIU

Murdered in Katyn

Juliusz Dunaj

w międzywojniu awansowany do stopnia kapitana rezerwy, Kadra Zapasowa 10. Szpitala Okręgowego.

In the interwar period promoted to the rank of reserve captain, Backup Cadre of the 10th District Hospital.

Karol Kernberg

chorąży 19. Pułku Piechoty „Odsieczy Lwowa”: *Podoficer ideowy o wielkiej ambicji pracy i wysokiej wartości moralnej.*

A warrant officer of the 19th Infantry Regiment of the Relief of Lvov: *An idealistic non-commissioned officer with great work ambition and high moral worth.*

Karol Katz

absolwent Politechniki Lwowskiej, inżynier chemik, kapitan rezerwy 4. Batalionu Sapierów: *Charakter nieskazitelny. Staty. Oficer prawy. Pod każdym względem pewny. W polu dzielny i rozkaz każdy na pewno wypełni. Bardzo koleżeński.*

A graduate of the Lvov Polytechnic, chemical engineer, reserve captain of the 4th Sapper Battalion: *Impeccable character. Stable. A righteous officer. In all respects reliable. In the field brave and sure to obey every order. Very friendly.*

Stanisław Mantel

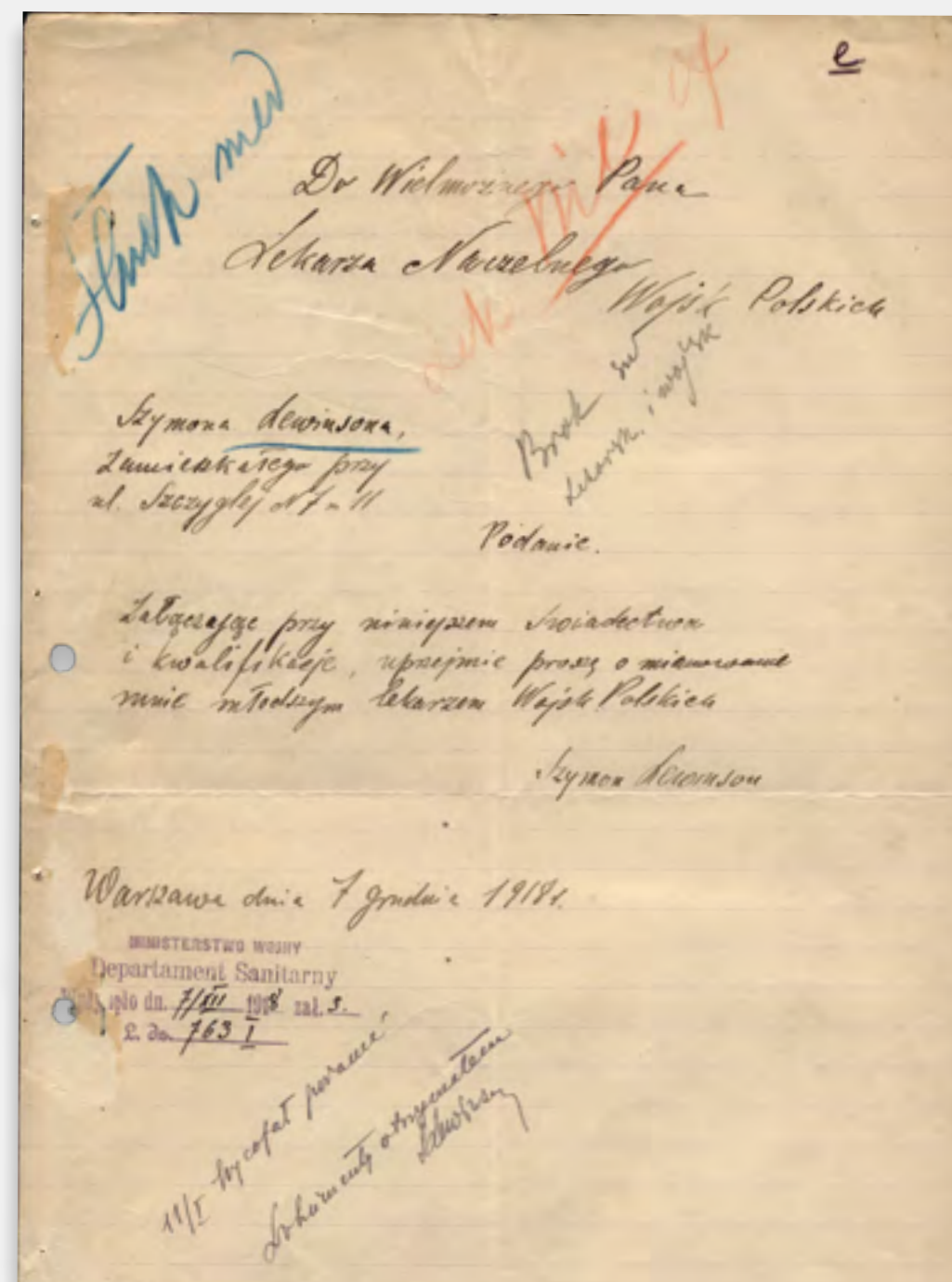
inżynier, kapitan rezerwy, Kadra 1. Oddziału Służby Uzbrojenia (Centralna Szkoła Gazowa)

Engineer, reserve captain, Cadre of the 1st Armament Service Unit (Central Gas School)

Szymon Lewinson

lekarz urolog, podporucznik WP, Korpus Oficerów Sanitarnych.

A urologist, 2nd lieutenant in the Polish Army, Sanitary Officers Corps.

ZAMORDOWANI W CHARKOWIE

Murdered in Kharkow

Ignacy Schrage

legionista, major artylerii WP.

A legionnaire, artillery major in the Polish Army.

Tadeusz Wereszycki

legionista, inżynier, absolwent Politechniki Lwowskiej, kapitan rezerwy, 10. Oddział Służby Uzbrojenia.

A legionnaire, engineer, graduate of the Lvov Polytechnic, reserve captain, 10th Armament Service Unit.

Tadeusz Wereszycki z żoną Krystyną

Tadeusz Wereszycki with his wife Krystyna

ZAMORDOWANI W BYKOWNI

Murdered in Bykivnia

**Oswald
Rohatiner**

kapitan rezerwy WP, po udziale w wojnie z Niemcami wrócił do Lwowa, gdzie został aresztowany przez NKWD i uwięziony wśród innych oficerów polskich w więzieniu Brygidki.

A reserve captain in the Polish Army, after participating in the war with Germany, he returned to Lvov where he was arrested by the NKVD and imprisoned with other Polish officers in the Brygidki prison.

z Krakowa, inżynier, porucznik rezerwy, uczestnik wojny z bolszewikami: *Jako referent personalny OKTW [Oddziału Kierownictwa Transportów Wojskowych] wywiązał się ze swoich zadań wzorowo, **nadzwyczaj sumienny, dokładny, pilny pracownik**. W międzywojniu przydzielony do 71. pp, później do Oficerskiej Kadry Okręgowej nr 5, miał opinię dobrego, rzetelnie wykonującego swoją służbę oficera.*

From Krakow, an engineer, reserve lieutenant, participant in the war with the Bolsheviks: *As personnel clerk of the OKTW [Unit of Military Transport Management] he fulfilled his tasks in an exemplary manner, **an extremely conscientious, thorough, diligent worker**. In the interwar period, he was assigned to the 71st Infantry Regiment, later to the District Officer Cadre No. 5, had a reputation as a good, reliable officer.*

**Łazarz
Berger****ZAMORDOWANI W NIEZNANYCH MIEJSCACH KAŻNI**

Murdered in unknown execution sites

**Roman
Lichtenbaum**

porucznik rezerwy artylerii
An artillery reserve lieutenant

**Getzel
Apfelsüss**

żołnierz II Brygady, dwukrotnie ranny w bojach legionowych, po raz trzeci pod Rarańczą w lutym 1918 r., wzięty do niewoli i internowany w Huszt na Węgrzech, odznaczony Krzyżem Walecznych i Krzyżem Niepodległości. W międzywojniu w 10. Dywizjonie Taborów WP w Przemyślu, a po zakończeniu zmagania o granice Rzeczypospolitej pracownik cywilny WP w Jędrzejowie. W 1940 r. zesłany przez władze sowieckie w głąb ZSRS, zginął prawdopodobnie w 1944 r.

A soldier of the 2nd Brigade, twice wounded in the battles of the Legions, the third time at Rarańcza in February 1918, captured and interned in Huszt in Hungary, decorated with the Cross of Valour and the Cross of Independence. In the interwar period, he was in the 10th Rolling Stock Squadron of the Polish Army in Przemyśl, and after the struggles for the borders of the Republic of Poland, a civilian employee of the Polish Army in Jędrzejów. Exiled by the Soviet authorities deep into the USSR in 1940, he died probably 1944.

Kapitan Oskar [Ozjasz] Schneidscher, uczestnik wojny z bolszewikami. *Nadzwyczaj energiczna siła – jako prowiantowiec stoi na wyżynie swego zadania. W obejściu bardzo taktowny. W pracy bardzo pilny i sumienny.* Zamordowany przez NKWD w Bykowni.

Captain Oskar [Ozjasz] Schneidscher, fought in the war against the Bolsheviks. *Unbelievably energetic aura – as victualler, he always rose to the occasion. very considerate with other people. very diligent and conscientious at work.* Murdered by the NKVD in Bykivnia.

Niepodległość: część dziedzictwa polskich Żydów

Spełniony z poświęceniem i męstwem udział tysięcy Żydów – żołnierzy i oficerów Wojska Polskiego – w zmaganiach o Polskę jest niebagatelną częścią wielowiekowego dziedzictwa społeczności żydowskiej w Polsce, tym bardziej znacząca, że przytłaczająca większość spośród nich nie wywodziła się z rodzin zasymilowanych. Dowodziło to, że – powtórzmy – bycie patriotą, męstwo i poświęcenie Ojczyźnie nie wymagały wyrzeczenia się religii i tradycji żydowskiej.

Była Polska wszak także ich Ojczyzną, a oni związali się z Polską *każdym fibrem swej duszy, każdym drgnieniem swego serca, każdym włóknem swego mózgu, do ostatniej kropli krwi, która wsiąka w ziemię, na której się urodzili, na której tak samo rodzili się, pracowali i umierali ich przodkowie poprzez całe długie wieki.*

Ci Żydzi, którzy mogliby jak Marian Hemar nazwać siebie Polakami z ochotniczego zaciągu, nie wstępowali w polskie szeregi, by

to udowodnić. Wstępowali, bo dyktowało im to ich poczucie obowiązku. I tak jak Polacy kierowali się patriotyzmem, tą najprostszą, najzwyczajniejszą miłością Ojczyzny. Dla której zrozumienia *potrzebna jest pewna wyższość ducha albo też szczerść uczuć, której brak w prostackiej ogładzie współczesnej myśli, niezdolnej do pojęcia wzniosłej prostoty sentymentu, płynącego z samej natury rzeczy i ludzi.*

Ofiara Ich życia niech stanowi tarczę w ciężkich zmaganiach naszego życia – puklerz, o który odbijać się będą wraże zakusy i zatrute strzały wrogów naszych. [...] Niechaj wiecznie wryte będą w naszej pamięci, niech idą z pokolenia w pokolenie, jako symbol bohaterstwa i ofiarnego poświęcenia Żydowskich Orląt – dla Polski. Z Ich grobów, oblanych naszymi łzami, niechaj wyrośnie utęskniony kwiat i wymarzony ideał pełni praw i obowiązków dla Żydów w Polsce.

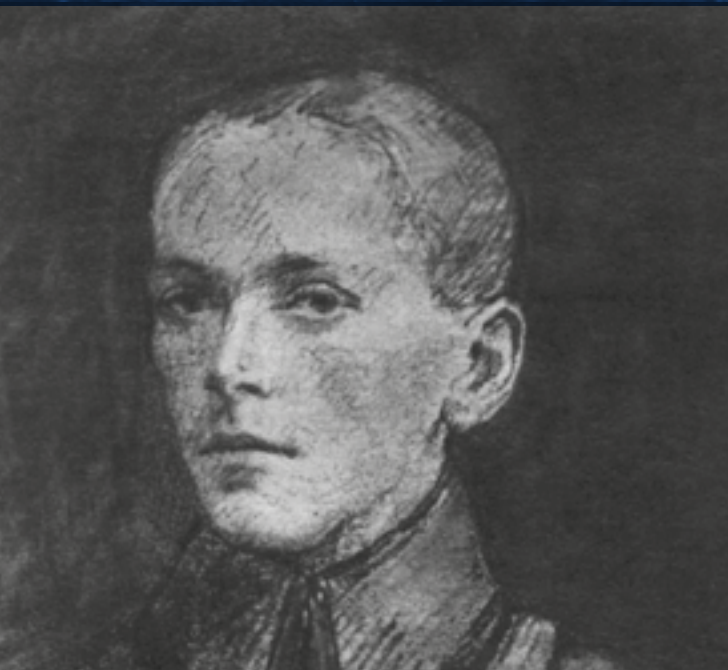
Podporucznik Adam Graber, lekarz, uczestnik wojny z bolszewikami, poległ w bitwie pod Monte Cassino w maju 1944 r., w której walczył też jego jedyny syn – Waldemar

Second Lieutenant Adam Graber, doctor, fought in the war against the Bolsheviks, killed in the Battle of Monte Cassino in May 1944, his only son Waldemar also fought alongside him in that battle

Porucznik 43. Pułku Piechoty Legionu Bajończyków Józef Wolfram, uczestnik wojny z bolszewikami, odznaczony Krzyżem Walecznych, zamordowany przez NKWD (był wówczas kapitanem WP)

Józef Wolfram, Lieutenant of the 43rd Bayonne Legion Infantry Regiment, fought in the war against the Bolsheviks, awarded the Cross of Valour, murdered by the NKVD (he was then captain in the Polish Army)

Starszy sierżant Bolesław Konrad Heilpern, poległ podczas kampanii wołyńskiej Legionów, odznaczony Virtuti Militari

Senior Sergeant Bolesław Konrad Heilpern, killed during the Volhynian campaign of the Legions, awarded with the Order of Virtuti Militari

Podporucznik 53. Pułku Piechoty Strzelców Kresowych Herman Lewinger, poległ w wojnie z bolszewikami

Herman Lewinger, Second Lieutenant of the 53rd Infantry Regiment ('Strzelców Kresowych', literally: Border Rifles), killed in the war against the Bolsheviks

Independence: part of the legacy of Polish Jews

Made with sacrifice and valour, the contribution of thousands of Jews – soldiers and officers of the Polish Army – in the struggle for Poland forms a substantial part of the centuries-old legacy of the Jewish community in Poland, all the more significant because the overwhelming majority of them did not come from assimilated families. It proved that – let us repeat – patriotism, valour and dedication to the Fatherland did not require renunciation of Jewish religion and tradition.

After all, Poland was also their Fatherland, and they have bound themselves to Poland with every fibre of their souls, with every beat of their heart, with every filament of their brain, to the last drop of blood that seeps from them into the soil on which they were born, on which their ancestors were likewise born, worked and died throughout the long centuries.

Those Jews who could, like Marian Hemar, call themselves 'Poles from voluntary enlistment' did not join the Polish ranks to prove

it. They joined because they were driven by a sense of duty. And just like the Poles, they were guided by patriotism – that simplest, most ordinary love for the Fatherland. The understanding of which *requires a certain greatness of soul [...] or else a sincerity of feeling denied to the vulgar refinement of modern thought which cannot understand the august simplicity of a sentiment proceeding from the very nature of things and men.*

May the sacrifice of their lives be a shield in the hard struggles of our lives – a buckler to deflect the hostile designs and poisoned arrows of our enemies. [...] May they be forever engraved in our memory, may they pass from generation to generation, as a symbol of the heroism and selfless sacrifice of the Jewish Eaglets – for Poland. From their graves, drenched in our tears, may the longed-for flower and the dreamed-of ideal of full rights and obligations for Jews in Poland grow.

Mogiła Berka (Barucha) Neumana na cmentarzu legionistów poległych w bitwie pod Jastkowem

Berek (Baruch) Neuman's grave at the cemetery of the legionnaires who died in the Battle of Jastków

Podchorąży Władysław Steinhaus, poległ podczas kampanii wołyńskiej Legionów, odznaczony Virtuti Militari

Cadet Władysław Steinhaus, killed during the Volhynian campaign of the Legions, awarded with the Order of Virtuti Militari

Kapitan Zygmunt Bronisław Goldschlag, ułan legionowy, poległ w wojnie z bolszewikami

Captain Zygmunt Bronisław Goldschlag, a Legion uhlan, killed in the war against the Bolsheviks

Legionista Ozjasz Szyja Traub, uczestnik wojny z bolszewikami

Legionary Ozjasz Szyja Traub, fought in the war against the Bolsheviks

Abraham Kupferberg i Emil Kurzweil, którzy zaginęli podczas walk Legionów na Wołyniu

Abraham Kupferberg and Emil Kurzweil, who went missing during the battles of the Legions in Volhynia

Wystawa powstała na podstawie biografii Żydów – uczestników walk o niepodległość i granice odrodzonej Rzeczypospolitej, przedstawionych w pracach Marka Gałęzowskiego: *Żydzi walczący o Polskę. Zapomniani obrońcy Rzeczypospolitej*, Znak Horyzont (Kraków 2021), a także *Na wzór Berka Joselewicza. Żołnierze i oficerowie pochodzenia żydowskiego w Legionach Polskich*, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej (Warszawa 2010) oraz biogramów Żydów, oficerów Wojska Polskiego, zamordowanych w 1940 r. przez NKWD w Bykowni, opublikowanych w: *Z dziejów walk o niepodległość*, t. 2, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej (Warszawa 2013).

Podstawowym źródłem cytatów wykorzystanych w prezentowanej wystawie są opinie zawarte w aktach personalnych i odznaczeniowych jej bohaterów, pochodzących z zasobu archiwalnego Wojskowego Biura Historycznego im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego. Pozostałe cytaty zaczerpnięto z publikacji:

Archiwum Akt Nowych, Akta Maurycego Karniola, 459/2, M. Karniol, „W piątą rocznicę śmierci Hermana Liebermana”, 1946 r., mps.

Almanach żydowski, t. 2–3, red. R. Goldberger, Lwów 1938.

Bauman J., *Zima o poranku. Opowieść dziewczynki z warszawskiego getta*, Kraków 2009.

Conrad J., *Księżę Roman* [w:] *Opowiadania wybrane*, wybór Z. Najder, tłum. H. Carroll-Najder, K. Tarnowska, A. Zagórska, Warszawa 1978.

Czapski J., *Aleksander Wat* [w:] *idem, Czytając*, Kraków 1990.

Felsztyn T., *Mój brat*, „Biuletyn Koła Lwowian” 1963, nr 2.

Kopański T.J., *Wojna polsko-ukraińska 1918–1919 i jej bohaterowie*, Warszawa 2013.

Mackiewicz J., *Sprawa mordu katyńskiego. Ta książka była pierwsza*, Londyn 2018.

Kotarba R., *Zamordowanie rodziny gen. bryg. Bernarda Monda przez Niemców w 1943 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2011, nr 4.

Księga pamiątkowa ku czci Żydów Bojowników sprawy polskiej. Żydostwo polskie swym braciom, którzy walczyli o niepodległość i wolność kraju 1905–1918, Warszawa 1936.

The exhibition is based on the biographies of Jews – participants in the struggles for the independence and borders of the reborn Republic of Poland – presented in the works of Marek Gałęzowski: *Żydzi walczący o Polskę. Zapomniani obrońcy Rzeczypospolitej*, Znak Horyzont (Kraków 2021), and *Na wzór Berka Joselewicza. Żołnierze i oficerowie pochodzenia żydowskiego w Legionach Polskich*, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej (Warsaw 2010) and the biographies of Jews, officers in the Polish Army, who were murdered in 1940 by the NKVD in Bykownia, published in: *Z dziejów walk o niepodległość*, vol. 2, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej (Warsaw 2013).

The primary source of the quotations used in this exhibition are the opinions contained in the personal records and decoration files of its protagonists, which come from the archival resources of the General Kazimierz Sosnkowski Military Historical Office. Other quotations are taken from the following publications:

Lista strat, „Placówka” 1919, nr 4.

List przedśmiertny tow. Edmunda Szalita do żony, „Naprzód”, 26 XI 1915, nr 415.

Najmniej jestem tam gdzie jestem... Listy Zofii z Vorzimmerów Breustedt z Warszawy i getta warszawskiego do córki Marysi w Szwajcarii (1939–1942), oprac. E. Orman, tłum. listów niemieckojęzycznych E. Wrońska, Kraków 2016.

Składkowski F.S., *Moja służba w brygadzie. Pamiętnik polowy*, wyd. 2, Warszawa 1990.

Steblik W., *Armia „Kraków” 1939*, Warszawa 1975.

Wassong-Zakrzewska Z., *Jan Ruff* [w:] PSB, t. 33, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991–1992.

Viatteau A., *Generał Bernard Stanisław Mond w odnalezionych relacjach, wspomnieniach, archiwach i korespondencji*, „Łambinowski Rocznik Muzealny” 2014, t. 37.

Żydzi bojownicy o niepodległość Polski. 1918–1939 (reprint), red. N. Getter, J. Schall, Z. Schipper, Warszawa 2002.

PATRIOCI ŻOŁNIERZE ZDZI

Tekst i wybór materiałów | Text and choice materials:

dr hab. Marek Gałęzowski

Koordinacja projektu | Coordination:

Elżbieta Duda, Paulina Guła, Konrad Starczewski

Koncepcja plastyczna i skład | Art concept and typesetting:

Paulina Guła, Łukasz M. Pogoda

Redakcja | Editing: **Iwona Gałęzowska**

Korekta | Adjustment: **Magdalena Baj**

Tłumaczenie na jęz. angielski | Translation: **GROY Translations**

Ilustracje | Illustrations by:

Roman Kucharski, Maciej Czaplicki

Współpraca | Cooperation: **Sergiusz Kazimierzczuk, dr Grzegorz**

Łuszczynski, Łukasz M. Pogoda, Tomasz Sikorski, Konrad Starczewski

Na wystawie zostały wykorzystane zdjęcia i materiały ze zbiorów |
The exhibition uses photographs and materials from the collections of:

Wojskowego Biura Historycznego im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego w Warszawie oraz z Archiwum Akt Nowych, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, Muzeum Katyńskiego w Warszawie, Muzeum Narodowego w Krakowie, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, OBEN w Lublinie, Biblioteki Narodowej i Polony, a także ze zbiorów Elżbiety Orman, Tomasza Sikorskiego i Piotra Życieńskiego (IPN) oraz z publikacji: *Żydzi bojownicy o niepodległość Polski: 1918–1939*, red. N. Getter, J. Schall, Z. Schipper, Warszawa 2002 (reprint), H. Bagińskiego, *U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908–1914* (Warszawa 1935) i W. Kęśnika, *Za drutami Szczypiorna i Łomży. Wspomnienia b. żołnierza I Brygady Leg. Pol.* (Warszawa 1936).

Odznaka 27. Pułku Piechoty – **Gruzin/CC BY-SA 4.0.**

© Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciw Narodowi Polskiemu, 2022

Biuro Edukacji Narodowej

ul. Janusza Kurtyki 1, 02-676 Warszawa

PDF: ISBN 978-83-8229-577-1

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

